SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 9
GODINA I

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28098

BEOGRAD, UTORAK, 13 APRILA 1948

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

3 DINARA
PRIMERAK

JEDAN ZNAČAJAN DATUM U NAŠEM KULTURNOM ŽIVOTU

Jovan POPOVIĆ

Pre godnu i po dana, u Parizu, jedan engleski književnik, saradnik poznatog londonskog umetničkog časopisa, navaljivao je na mene da mu dam podatke i obaveštenja o našem pozorišnom životu. Zapitao me je da li imamo dramskih i operskih pozorišta sem u Beogradu i kakva su. Bio sam u izvesnoj nedoumici, prvo — nisam znao kakav je taj pisac koji me intervjuiše, a drugo — bilo me je skoro stid što nisam znao tačan broj naših stalnih pozorišta i opera u zemlji. Rekao sam mu brojeve koji su bili približno tačni. On je bio začuđen kad je čuo broj i da jedva godinu i po dana posle završetka rata, u zemlji koja je toliko bila opustošena, imamo dva puta više stalnih dramskih i opernih pozorišta, a, sem toga, mnoga poluamaterska i hiljade amaterskih društava. Pisac koji me je intervjuisao zaista je kasnije objavio članak, pristojno napisan, u kome je, na osnovu ono malo znanja što je stekao o kulturnom životu naše zemlje, dao dosta tačnu delimičnu sliku.

Ali ja sam tada osetio da mi sami ne dajemo dovoljno značaja radu na prikupljanju podataka, na sastavljanju pregleda i na popularisanju naših kulturnih tekovina.

Desilo mi se da sam slučajno, zato što sam pošao u Skoplje na književno gostovanje, saznao da je nekoliko dana pre toga proradila moderna velika radio-stanica od 20 kilovata. U našoj štampi bilo je to jedva zabeleženo kao kulturna vest, iako je to bio događaj od ogromnog praktičnog i kulturno-političkog značaja. Isto sam tako, slučajno, saznao da će uskoro proraditi prva profesionalna Opera Makedonije, a da je još pre toga Društvo muzičara Makedonije, s nekoliko profesionalaca i s mnogo amatera, već prirređivalo operske pretstave.

Ako stranac hoće da stekne sud o kulturnom nivou naše zemlje na osnovu onoga što je video u jednom od glavnih gradova, on će stvoriti samo delimično tačan sud. Zato prijateljima iz inostranstva neprekidno moramo da objašnjavamo kako svaka od naših narodnih republika ima vrlo intenzivan kulturni život, da je pored razvijenog muzičkog života Beograda potrebno upoznati i muzički život Zagreba i Ljubljane da bi se stvorio utisak o muzičkom životu naše zemlje, da jedna operska pretstava u Beogradu ne mora biti merodavna, jer ih može biti boljih i u Zagrebu i u Ljubljani. A mogla bi se doživeti iznenađenja i u manjim republičnim centrima.

Skoro je prošlo bez konstatacije u javnosti da je Beograd, pored orkestra i hora Opere i Radia, pored orkestra Filharmonije, koji se izvanredno razvio kao umetnički kolektiv, dobio nov, vrlo ozbiljan hor i orkestar, hor i orkestar Centralnog doma Jugoslovenske armije. A neki od amaterskih horova (kao na primer hor »Brane Cvetkovića« i »Abrašević« u Beogradu, i drugi sindikalni horovi u ostalim centrima) svedoče ne samo o snažnom, razvijenom i poletnom kulturnom životu naših masa, nego i o relativno visokom nivou tih amaterskih kolektiva. Sem toga, iz njih su izrasli već i dobri profesionalni umetnici.

U Dubrovniku sam sreo dva simpatična francuska književnika koji su proveli nekoliko dana na pruzi Šamac—Sarajevo. Videli su galeriju slika u Dubrovniku, koja ima priličan broj dekadentno-formalističkih slika, — i oni su s izvesnim zadovoljstvom konstatovali da im se ta dela više sviđaju nego ona koja su videli u Beogradu. Pitao sam ih šta su zapazili u Beogradu: svoj sud su doneli na osnovu nekoliko slika i kipova koje su videli po hotelima i kancelarijama, a pored ostalog i u prostorijama Saveza književnika Jugoslavije, gde su na zidove stavljene sasvim nereprezentativne slike. Nisu videli nijednu izložbu, ali videli su na Cetinju radove Lubarde i Milunovića, i isticali da im se ti radovi sviđaju.

Zaista, po jednoj izložbi bilo u Beogradu, bilo u Zagrebu, bilo u Ljubljani, bilo u Sarajevu, Skoplju, Cetinju ili Novom Sadu, ne bi se moglo stvoriti mišljenje o nivou jugoslovenske likovne umetnosti. Bio bi to samo delimično tačan sud. Tako, na primer, ko bi video skulpturu samo u Beogradu, ne bi mogao da kaže da poznaje jugoslovensku skulpturu, jer je Zagreb ima znatno bolju, a i u Ljubljani ima boljih rezultata.

Jedna naša gošća iz inostranstva konstatovala je da je Beograd »grad bez arhitekture«. Ona nije videla spomenike stare srpske i makedonske arhitekture, nije videla arhitekturu Dalmacije, nije upoznala ono najbolje što su naši narodi stvorili u prošlosti, a izgradnju Novog Beograda smatrala je pričom: nije mogla da zamisli da će ta priča o sasvim novom, modernom gradu postati stvarnost za nekoliko godina. Ovih dana počinje da se ostvaruje ta priča, počinje izgradnja novog Beograda, kao jedna od najvećih izgradnji uz mnoge druge koje započinju, kao smišljena i planska izgradnja koja će dati nov lik Beogradu, dosad građenom bez plana, stihiski i po ukusu, ili bolje reći neukusu vladajućih krugova prošlosti.

Pre nekoliko meseci, kao član žirija za ocenjivanje dela likovne umetnosti, bio sam i sam iznenađen kada sam na Bledu video veliku fresku Slavka Pengova s temom iz oslobodilačkog rata i izgradnje, fresku koja, ako ne u punoj meri po umetničkom izrazu, a ono po svojim džinovskim razmerima i po brzini nastanka, imponuje u punoj meri. A najgrandioznije vajarsko delo naše savremene umetnosti, rad Augustinčića, može se videti tek ako se ode u Batinu.

Kulturni život naše zemlje razvija se po republikama. To je potrebno i dobro, to je prirodno. To je jedna od tekovina oslobodilačke borbe, da svaki naš narod ima punu mogućnost ispoljavanja svoje individualnosti. Ali, s druge strane, ta intenzivna kulturna delatnost po republikama često ostaje u užim republičnim okvirima, i mi nemamo uvek pregled nad svim što se stvara u našoj zemlji. Tako i književni časopisi, kojih svaka republika ima bar jedan a neke i više, čitaocu ne pružaju punu sliku književnog života u Jugoslaviji. Prirodna i pozitivna pojava intenzivnog kulturnog života u okviru svake republike počinje da pokazuje i nedostatak: da se kulturni život svih naših republika još nije slio u jednu celinu.

Već je sazrela zamisao jedne Galerije jugoslovenske likovne umetnosti u Beogradu, gde bi se sakupilo ono najbolje i najreprezentativnije što je u poslednje vreme u svim našim republikama stvoreno i što se stvara. Takva galerija bila bi velika tekovina, jer bi se na jednome mestu, mogao steći pregled ostvarenja savremene jugoslovenske umetnosti.

Koliko ni naša, a još manje inostrana javnost nema još pregled svega onog što kod nas nastaje, svedoči i to što sam i ja tek po dolasku u Ljubljanu saznao i video da je dovršena zgrada Moderne umetničke galerije.

A u našoj štampi je jedva zabeleženo da je Galerija Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu reorganizovana i da je obogaćena radovima starih jugoslovenskih slikara, kao što je malo kome poznato i to da je u Narodnom muzeju u Beogradu već poodavno otvoreno odeljenje kopija starih fresaka.

U našoj zemlji često se dešava da, u jeku neke velike opštenarodne akcije, skoro neopaženo promakne otvaranje nekog novog mosta ili novog puta, neke nove fabrike. Ne bi trebalo da se dešava da u kulturnom životu promaknu neopaženo nove tekovine koje pokazuju ogromni polet u našoj kulturnoj revoluciji, nerazdvojno vezane s izgradnjom socijalizma.

U Beogradu je otvoreno i dalo već tri premijere novoosnovano Jugoslovensko dramsko pozorište. O otvaranju ovog novog pozorišta, prvog pozorišta saveznog značaja, štampa je pisala i dala tom krupnom događaju značaja.

Nije samo Beograd dobio jedno novo pozorište. Otvaranje Jugoslovenskog dramskog pozorišta značajan je događaj za opštejugoslovensku kulturu.

To je potpuno nov ansambl, koji počinje ispočetka, koji će tek u toku rada dobijati svoju fizionomiju. Ansambl je stvoren od umetnika iz svih naših republika, iz svih najboljih pozorišta. On je, ustvari, heterogen po tome. Ali, kao ansambl, on je potpuno nov, on se tek sada stapa u celinu, on nema tradicija jedne »kuće«. I baš zato naročito je odgovoran zadatak formiranja tog ansambla kroz politiku repertoara, režije i kadrova.

Jugoslovensko dramsko pozorište kreće na svoj umetnički put s vrlo isturenog položaja. Ono mora da počne utakmicu sa najviših dostignuća najboljih naših pozorišta. Sve što ovo naše novo pozorište ostvari, meri se prema najvišim rezultatima koje su najbolja pozorišta već postigla. To merenje snaga daje krila novom ansamblu, a utiče, kao potstrek, i na sva ostala pozorišta, na ona koja su dosad važila kao najbolja. Plemenita utakmica biće od velike koristi za sva pozorišta.

Dosadašnje tri pretstave, koje su mesecima pripremane i svakako spadaju u najbolje pripremljene pretstave u našem pozorišnom životu, pokazuju jedno: bez obzira na to da li je u svakoj od tih pretstava režija u potpunosti iznela sadržaj, idejnost i atmosferu dela, bez obzira na to da li u ansamblu od vrlo dobrih glumaca za svaku ulogu ima potpuno odgovarajući nosilac uloge, vidi se da postoji reditelj jake individualnosti i žive scenske fantazije, da teatar ima čvrsto rukovodstvo, da u ansamblu postoji velika umetnička strast i disciplina. Dosadašnje tri pretstave, o kojima treba posebno pisati i kritički se na njih osvrnuti, pokazale su da smo dobili pozorište na čijim pretstavama osećamo onaj neobjašnjivi dah velikog teatra, koji nastaje posle savlađivanja vrlo složenih zadataka.

Ono što je Jugoslovensko dramsko pozorište pokazalo sa tri svoje pretstave dobar je početak, start koji nalaže velike obaveze rukovodstvu i izvođačima.

Otvaranje centralnog jugoslovenskog pozorišta, koje će i naši ljudi i stranci smatrati s pravom kao reprezentativno, postavlja u još oštrijem vidu pitanje našeg dramskog repertoara. Postojanje Jugoslovenskog dramskog pozorišta potseća na to, da je, sem klasičnih dramskih dela svetske književnosti i sem dramskih dela našeg književnog nasleđa, još potrebnije da dobijemo savremena, visoko kvalitetna dramska dela, za kojima sva naša pozorišta (a samo državnih imamo oko pedeset) već davno osećaju potrebu.

MARTIN ANDERSEN-NEKSE PESNIK RADNOG NARODA

Oto BIHALJI-MERIN

Krupna glava, uokvirena svilenobelom kosom, lice nešto opaljeno suncem i vetrom, jasnih, sivih, misaonih očiju nad koje se nadvilo visoko, izbrazdano čelo. Bude se asocijacije na Ibzena i Bjernsona. Izvijenih obrva, sa kratkom lulom u ustima, Nekse nam je govorio prilikom svoje posete našoj zemlji:

»Hteo bih još da dovršim »Mortena«. Onda će moje životno delo biti zaokruženo. Počeo sam ga pre mnogo godina, tada sam opisivao detinjstvo danskog radničkog pokreta. U »Mortenu« prikazujem razvoj sve do obale socijalizma, do Lenjinovog i Staljinovog ostvarenja ideje.«

Tihim i odlučnim glasom dodao je još:

»Velika je odgovornost stavljena na pleća književnika, najveća što je ima...«

Tada, kad je Nekse putovao po našoj zemlji, razgovarao je s graditeljima prve Omladinske pruge, s književnicima, seljacima i radnicima. U Istri čuli smo ga kada je, u jednom razgovoru s ribarima rekao:

»Vi ste se za svoju slobodu borili odlučnije od ijednog naroda. Vaša borba za izgradnju socijalizma isto je tako herojska. Takvu zemlju, takav narod čovek mora da voli.«

Znali smo da je naš narod stekao istinskog prijatelja u ovom sedom pesniku. Otada je Nekse rečju i pismom posvedočio to prijateljstvo.

Pre godinu i po dana, kad nam je uputio te reči, Nekse je još radio na romanu »Crveni Morten«. U međuvremenu delo se već pojavilo u Danskoj i u Sovjetskom Savezu. Po aktuelnosti sadržaja i umetničkoj vrednosti toga dela može se očekivati da će ga milioni trudbenika čitati. Ono će, sredstvima umetnosti, pomoći da se razbistri svest trudbenika zapadnih zemalja, da se ubedljivo obelodani sva izdaja desnih vođa socijalne demokratije, koji su, u ime socijalizma, postali agenti imperijalističke ekspanzije i ratne hajke.

U epohi zaoštrenih klasnih suprotnosti mnogi su se umetnici i književnici, posle prvih svojih progresivnih dela, pomirili sa vladajućim silama. Nedostatak srčanosti i požrtvovanosti često ih je navodio da izdaju čista i snažna osećanja svoje mladosti, da iznevere umetnost. Nekada progresivni kritičari društva, zalazeći u godine oni su se vraćali u osiguranu luku građanske »pristojnosti« i svrstavali u redove neprijatelja radništva.

Nekse nije pošao tim putem. Naprotiv, polazeći ispočetka od apstraktno-opštečovečanskoga stava, on se naporno probio do beskompromisnog društveno-kritičkog slikara epohe. Iako se Nekse već bliži osamdesetoj godini, njegova poslednja knjiga svedoči da u njemu oštrina kritičke svesti nije popustila: s razvitkom radničkog pokreta rastao je i njegov umetnički tumač.

»Crveni Morten« završni je deo monumentalne trilogije, koja prikazuje razvitak danskog radničkog pokreta od kraja devetnaestog veka do godine 1917. Ranija faza tog razvitka opisana je u romanu »Pele-Osvajač«, u kome je pisac prikazao seljačko-zanatliske utopiske korene ranih radničkih organizacija. Neposredno posle Oktobarske revolucije Nekse je napisao svoj roman »Dite-čedo ljudsko«, koji je nedavno s uspehom snimljen za film. U toj knjizi Nekse već prozire malograđanske ideale reformizma i osvetljava klasnu borbu u svoj njenoj oštrini. U »Crvenom Mortenu«

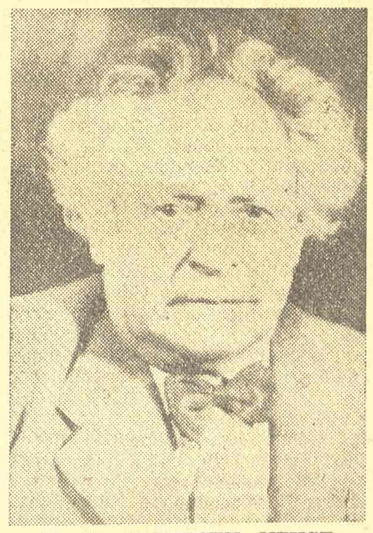

Martin ANDERSEN - NEKSE

on prikazuje dekadenciju i truljenje u socijalnoj demokratiji i uspon nove partije pod Lenjinovim vođstvom, Komunističke partije, kojoj Nekse pripada u Danskoj od samog njenog postanka.

Ta su tri romana temeljni stubovi u životnom delu velikog nordiskog književnika. Pre »Pelea« i do »Mortena« Nekse je u svom plodnom životu napisao veliki broj knjiga. U taj broj spadaju: »Porodica Frank«, »Bornholmske novele«, knjiga o Španiji »Sunčani dani«, roman »Preobilje«, pripovetke »Putnici praznih mesta«. »Uspomene« i roman »U božjoj zemlji«.

U Nekseovoj knjizi »Uspomene« nalaze se ove rečenice:

»Kad sam ulazio u književnost, svakidašnjica i prosti obični čovek bili su prezrene teme. Tražili su se osobeni tipovi, neobične situacije, veštačke konstrukcije neviđenoga. Jurilo se za retkim i ravnodušnim, za izuzetnim, što je već unapred bilo osuđeno na zaborav, a prenebregavala se neiscrpna i večita svakidašnjica, prolazilo se pored životnoga. Sve što postoji sadrži u sebi materiju za književnu obradu — samo treba imati živ odnos prema tome.«

Taj osnovni motiv koji zvuči kroz sva Nekseova dela, zvuči i u poslednjem njegovom romanu »Crveni Morten«. I tu književnika zanima pre svega čovek svakidašnjice, lice mase. Danski književnik Morten, koji je još neformiran ali koji teži za istinom, glavni nosilac radnje, putuje kroz Nemačku, kroz veliku susednu zemlju. Putuje u tu zemlju da stekne nove perspektive i da proširi svoja saznanja o društvu, da crpe snagu u »zemlji velikog radničkog pokreta«.

Međutim, na putovanjima kroz vilhelmovsku Nemačku njega susreće otrovana duša prosečnoga građanina, u kome su planski odgojeni instinkt volje za moć, šovinističke predrasude, rasistička megalomanija. U osetljivoj duši Mortenovoj raste strašna izvesnost o neizbežnom ratu, koji će iz Nemačke zapaliti svet. Morten posećuje vođe Socijaldemokratske partije. Nada se da će u njima naći branioce napretka i mira. Stvarnost razara njegove iluzije. Ti poslanici, ti advokati i sindikalni funkcioneri oportunisti su, politički šarlatani i varalice, koji su špekulisali s poverenjem naroda i otuđili se od radnih masa.

U romanu ponova nalazimo lik onoga Pelea koji je u svojoj mladosti bio tako prisno povezan s radničkim pokretom Danske. Međutim, Pele se uspeo preko leđa proletarijata. Njegov lični životni problem bio je rešen, sjajna karijera učinila ga je jednim od onih »radničkih vođa« u fraku i krutoj košulji koji se zalažu za teoriju »mirne« evolucije, klasnog primirja i »urastanja u socijalizam«. Mnogi od današnjih vođa socijalne demokratije prepoznaće svoju sopstvenu karijeru u bivšem nadničaru Peleu, koji je dospeo do sjaja i moći, prepoznaće put od rudara do nosioca Ordena podvezice engleskog kralja, od vođe štrajka do ministra policije koji naređuje da se puca u radničke mase.

Ali, sve veći broj trudbenika prozire izdaju. Nezaposleni modelar Olsen ogorčeno napušta Socijaldemokratsku partiju Danske, za koju vezuju godine verne i požrtvovane delatnosti. Olsen i mnogi mladi radnici oslobađajući se zagušljive atmosfere falsifikovanog socijalizma, traže novi i bolji put. Među njima je i Pelesin.

Najjači pozitivni lik je sam Morten. On je davno upoznao laž i nakaznost starog društvenog poretka, koji je istoriski osuđen. Njemu, međutim, nedostaje pozitivan program, jasna perspektiva. U godinama oklevanja i traženja njemu je pomogao primer Gorkoga. Ali konačnu orijentaciju on nalazi tek kroz Lenjinove reči, koje sa Cimervaldske konferencije prodiru u svet: tu je prviput ukazan revolucionarni put Oktobra.

Ni u jednom romanu dosad nije s toliko oštrine i pronicljivosti ocrtano lice socijalne demokratije kao u ovom. U naše doba, kad su desne vođe socijalne demokratije postale lakeji američkog imperijalizma, značaj ovakve knjige naročito je veliki, jer ona umetničkim sredstvima izriče presudne političke istine.

* * *

Nekse je rođen 1869, godinu dana posle Maksima Gorkog. Iako je poređenje smelo, u njegovoj otadžbini nazivali su ga Gorkim Severa. Kao i Gorki, Nekse potiče iz dubine proletarijata i, kao radnik i lutalica, upoznao je sve strane života. Njegova prva sveska pripovedaka »Senke« pojavila se iste godine kada i prva zbirka pripovedaka Gorkoga. Prvi veliki proleterski roman epohe, »Mati« od Gorkoga, pojavio se 1905. Godinu dana kasnije izišla je prva sveska velikog proleterskog romana »Pele-Osvajač«, čiju je četvrtu svesku Nekse završio 1910. Svakako, Nekseov roman nije našao odjek u celom svetu kao »Mati« Gorkoga. Delo Gorkoga je vesnik svetskoistoriskih revolucionarnih zbivanja koja su se u Rusiji tada nagoveštavala, socijalističke revolucije koja je 1917 pobedila. Nekseov koren je bio u maloj Danskoj. No i pored toga, i pored razlike u samom talentu, dubina klasne svesti, velika solidarnost s revolucionarnim snagama i saznanje o budućoj pobedi socijalizma — brzo su ga izdigli iznad okvira njegove zemlje, tako da se njegov glas čuje svuda u svetu gdegod ima progresivnih snaga.

Nekse je pisao o Gorkome: »Maksim Gorki nije samo umetnik, on je više — on je živo ovaploćenje svoje epohe. Uz njegovu pomoć našli su milioni, našlo je čitavo potlačeno čovečanstvo svoj glas, da više nikada ne umukne.«

Nekse sledi svom velikom uzoru Gorkome na istom slavnom putu duha, na putu istine i borbe za komunizam.

Osnivač socijalističkog realizma u sovjetskoj književnosti Gorki, doživeo je u svojoj zemlji pobedu socijalizma, koji je u ovom ratu odneo još jednu pobedu i spasao čovečanstvo. Sedamdesetdevetogodišnji Martin Andersen-Nekse nagoveštava pobedu socijalizma i u zapadnom svetu.

Povodom godišnjice rođenja A. N. Ostrovskog

Milan ĐOKOVIĆ

Pola veka posle svoje smrti, Ostrovski je danas jedan od najživljih dramskih pisaca na scenama savremenog teatra, najživlji od svih dramskih pisaca devetnaestog veka u svetskoj književnosti.

U književnom delu velikog realiste i humaniste Aleksandra Nikolajevića Ostrovskog istoričari literature razlikuju, uglavnom, tri perioda. Prvi, posle delimično nesačuvanih mladalačkih pokušaja, u kojem Ostrovski stoji na pozicijama »moralno-kritičkog pravca«, za čije pretstavnike on smatra Kantemira, Fonvizina, Kapnista, Gribojedova i Gogolja. Od književnosti toga pravca, kaže Ostrovski, publika očekuje »sud o životu«. To je, uostalom, i osnovni umetnički princip koji karakteriše čitavo stvaralaštvo Ostrovskog.

Svoje pripadništvo Gogoljevoj školi, školi kritičkog realizma, Ostrovski snažno manifestuje u jednoj od svojih najranijih velikih komedija, »Svoji smo — obračunaćemo se«. Pisemski je ovu komediju nazvao »trgovačkim **Mrtvim dušama**«, a Odojevski je stavio u isti red sa »Žutokljuncem« Fonvizina, »Nesrećom zbog pameti« Gribojedova i Gogoljevim »Revizorom«. U komediji »Svoji smo — obračunaćemo se« Ostrovski govori o trgovcu koji je na lupeški način, lažnim bankrotstvom, prisvojio tuđe imanje. Motiv dramskog sukoba organski proističe iz poretka privatne svojine, iz kojeg se rađa pohlepnost za zgrtanjem novca. Čuvari poretka u carskoj cenzuri brzo su ocenili pravi smisao komedije, priznali da je učinjena greška što je dopušteno da se ona štampa i zabranili da se uopšte pominje u javnosti. Dobroljubov je u svojem poznatom eseju »Mračno carstvo«, dajući visoku ocenu književnog i socijalnog značaja ove komedije, podvukao da su zločini pretstavnika reda stvari koji izobličava pisac »neizbežni rezultati prilika u kojima su oni živeli«.

Drugi period u književnom radu Ostrovskog je njegovo relativno kratkotrajno udaljavanje od puta kojim je pošao i solidarisanje sa idejama mladih slovenofila, okupljenih oko časopisa »Moskovljanin«. Za taj period karakteristična je komedija »Sirotinja nije greh«. Glavna ličnost te komedije, Ljubim Torcov, propao čovek i pijanica, nekadašnji bogataš, naslikan je reljefno i sočno i, okružen atmosferom starih ruskih pesama i običaja, mogao je da zavara publiku svojim smušenim mislima. Zbog toga je napredna kritika osudila ovu orijentaciju kojom je Ostrovski zastranio u idealizaciju starine i uputio se putem suprotnim svome ranijem stavu beskompromisne borbe protiv

A. N. OSTROVSKI

»mračnog carstva«, izobličavanja negativnih pojava društvenog života.

Novi, treći period u književnom radu Ostrovskog počeo je u godinama 1855-1856. Pod uticajem dubokih promena u društvenom životu Rusije, kada se, zaoštravanjem klasnih suprotnosti, pojavom nove buržoazije, počinju da razilaze liberali i revolucionarni demokrati, Ostrovski je prekinuo svoje veze sa slovenofilima, približio se taboru revolucionarnih demokrata i nastavio svoju raniju liniju realističke komedije. On tada piše »Unosno mesto«, komediju koja doživljuje najteže udarce carske cenzure i čitavih šest godina ne može da se pojavi na ruskim pozornicama. Čitav niz pozorišnih komada koji dolaze zatim odlikovaće se takvom istom idejnom smelošću. Galerija trgovaca i činovnika obogatiće se galerijom plemića čiju moralnu bedu Ostrovski slika u njihovom materijalnom propadanju pod besnim i razbojničkim nasrtajima novih gazda. U ovom poslednjem periodu naročito je značajna drama »Oluja«. Napisana je u vreme kada su liberali izdašno operisali frazama o »ženskoj emancipaciji« očekujući da će »epoha reforama« rešiti i ovo pitanje. Ostrovski je već bio daleko od takvih iluzija. U sudbini svoje tragične junakinje Katarine on je pokazao da je nesrećni položaj žene neodvojiv od čitavog društvenog sklopa i da u »mračnom carstvu«, bez revolucionarnih preobražaja, žena koja teži za slobodom svoje ličnosti mora da doživi katastrofu.

Veoma plodan pisac, sa jakim osećanjem za tipično u društvenim pojavama, sa nenadmašnom invencijom u izgrađivanju dramske radnje, sa jako razvijenim ukusom za oblik u kojem realizuje svoje idejne i umetničke zamisli, uvek nov i svež, majstor za raspored scena i akcentovanje bitnih mesta na liniji kojom ih vodi, izvrstan u vajanju likova, sa obilnim bogatstvom pravog pozorišnog jezika i jako zgusnutom a jasnom govornom frazom, »čarobnjak reči« kako ga je nazvao Gorki, ozbiljan i dubok, duhovit i sarkastičan i uvek beskrajno zanimljiv, Ostrovski je još za života osvojio ruske pozornice i svojim delima ogromno doprineo razvoju glume na realističkim osnovama. Danas je on pisac čija se dela najčešće igraju na sovjetskim pozornicama. U jednoj godini sovjetske epohe zabeleženo je sto pedeset hiljada pretstava njegovih komada u Sovjetskom Savezu.

Iako veoma visoko po svojim umetničkim kvalitetima, delo Ostrovskog je pristupačno čoveku iz gledališne mase i ono je izvršilo moćan uticaj koliko na razvijanju ljubavi i ukusa prema pozorištu i za pozorište toliko i na društveno vaspitanje čitavih generacija.

Ostrovski je sav pripadao pozorištu. Čitav njegov život bio je ispunjen upornom borbom za sadržajnu tematiku i visok umetnički nivo ruskog pozorišta.

Što je rusko pozorište krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka izbilo u prvi red pozorišne umetnosti čitavog čovečanstva i što je, u novim društvenim uslovima stvorenim tekovinama Oktobarske revolucije, imalo za sobom nepresušnu tradiciju umetničkih shvatanja koja su mu obezbedila nov, nesmetan polet, velika je zasluga i Ostrovskog. Realističke koncepcije u režiji i glumi Hudožestvenog teatra zasnovane su dobrim delom na shvatanjima Ostrovskog.

Na jugoslovenske pozornice Ostrovski je došao još za svoga života. Tako je njegovu »Oluju« Narodno pozorište u Beogradu prvi put izvodilo 1881 godine, pod naslovom »Zla svekrva«. Prvo prikazivanje Ostrovskog bilo je propraćeno jetkošću zvanične kritike, koja se obarala na idejni stav piščev i trudila se da dokaže kako su njegovi komadi slika specifično ruskog života. U to vreme, a i docnije, sve do minulog rata, režija je kod nas u Ostrovskom isticala »teatar« a zapostavljala njegovu idejnu osnovu. Tek posle oslobođenja naša pozorišta daju pretstave Ostrovskog koje stvaraju potpuniju i tačniju sliku o piscu.

Nova publika danas voli Ostrovskog kao retko koga drugog pisca i njegovi komadi nailaze na najveće interesovanje u svima jugoslovenskim republikama. Među umetnicima kojima je država odala najveća priznanja za njihova pozorišna ostvarenja u prošloj godini nalaze se i imena režiskih i glumačkih tumača Ostrovskog. To znači da su umetnici nove Jugoslavije umeli da shvate i da umetnički izraze stvaralaštvo velikog ruskog pisca.

ŽIVOT UDRUŽENJA KNJIŽEVNIKA

Godišnja skupština Udruženja književnika Srbije

U nedelju, 11 aprila, održana je godišnja skupština Udruženja književnika Srbije. Skupštinu je otvorio pretsednik Udruženja, književnik Milan Bogdanović. Pošto je pozdravio prisutne članove, goste i delegate drugih republičkih udruženja, pretsednik je dao reč književniku Eli Finciu, koji je pročitao referat o radu Udruženja književnika Srbije u protekloj godini. U referatu se između ostalog kaže:

»Na kongresu Saveza književnika, koji je održan pre godinu i po dana, mi smo svi jednodušno mogli konstatovati da naša savremena književnost, inspirisana herojskom stvarnošću otadžbinskog rata i radnim pregalaštvom obnove i izgradnje naše domovine, daleko zaostaje za tom stvarnošću, za mnogostrukošću njenih životnih puteva, za njenim razgovetnim razvojnim tendencijama, za lepotama ljudskih i društvenih podviga. Iako se u našoj republici u protekloj godini osetilo izvesno književno oživljavanje, koje nije ostalo bez ozbiljnih književnih rezultata, mi još uvek nažalost moramo konstatovati da naša književnost kao celina zaostaje za mnogostranim bogatstvom života koji se danomice pred našim očima rađa, da naš književni život još uvek nije onako živ i bujan kakav bi morao biti ako hoćemo da zadovoljimo zahteve naših radnih masa, ako hoćemo da stvorimo istinski naprednu, narodnu, revolucionarnu književnost.

Ako smo u izvesnim svojim pokušajima i ostvarenjima, i u stihu i u prozi, uspeli da umetnički oživimo sliku naše bogate stvarnosti, da prikažemo našeg čoveka u njegovoj brizi za delo izgradnje i njegovoj ljubavi prema slobodi i napretku, ako smo uspeli da raskrinkamo izvesne pokušaje naših neprijatelja da se blatom bace na naše krvlju izvojevane tekovine — mi to još, nažalost, još uvek nismo uspeli ni u dovoljnoj meri, niti nam je to uvek pošlo za rukom u onom obliku kakav zahteva savremena realistička umetnost. Najbolji dokaz nedovoljnosti naših napora, u oblasti književnog rada, jeste relativno malen broj originalnih književnih dela trajnije umetničke vrednosti. Od 78 članova našeg Udruženja jedva ako je desetak uspelo da u protekloj godini objavi svoje knjige. Od značajnijih dela koja su se pojavila u protekloj godini treba posebno pomenuti: »Prkosne strofe« Radovana Zogovića, »Ratnikovo proleće« i »Naša armija« od Branka Ćopića i pesme Milana Dedinca, Čedomira Minderovića i Dušana Kostića, u poeziji; od romana »Doviđenja u oktobru« od Ota Bihaljiia-Merina i »Oblaci nad Tarom« od Čedomira Minderovića; od pripovedaka, »Istinite legende« od Jovana Popovića; od reportaža, »Među Markosovim partizanima« od Oskara Davića; od književnih kritika, »Na poprištu« od Radovana Zogovića. Tome još treba dodati dva zbornika, jedan poezije i jedan proze, i nekoliko političkih, putopisnih i književno-kritičkih brošura, nekoliko knjižica manjinskih pisaca, Madžara i Slovaka, prevodilački, redaktorski i recenzetski rad, nekoliko filmskih scenarija — i to je uglavnom sve.

Ni naša saradnja u časopisima, književnim novinama i dnevnim listovima nije bila naročito plodna. U »Književnosti«, »Letopisu Matice srpske«, »Mladosti«, »Književnim novinama«, a takođe i u književnim časopisima ostalih republika javljaju se, kao po pravilu, skoro uvek jedna te ista lica. Najviše aktivnosti su pokazali: Desanka Maksimović, Branko Ćopić, Milan Bogdanović, Jovan Popović, Isidora Sekulić, Velibor Gligorić, Radovan Zogović, Božidar Kovačević, Mladen Leskovac, Ivo Andrić, Čedomir Minderović, Oskar Davičo, Skender Kulenović, Mira Alečković, Oto Bihalji, Milan Dedinac, Dušan Kostić, Tanasije Mladenović, Eli Finci, Milorad Panić, Gvido Tartalja i drugi.

No i u tom malom broju književnih radova objavljenih u časopisima ili u knjigama, umetničko-idejni kvalitet nije uvek bio pouzdan, nije uvek odgovarao razvojnim tendencijama naše književnosti. Ako su u minuloj godini objavljene i takve knjige, kao što su »Prkosne strofe«, koje znače datum u našoj savremenoj poeziji, ili »Među Markosovim partizanima«, u kojoj je data visoka mera književne publicistike, ili »Na poprištu«, u kojoj je književna kritika i publicistika data na solidnoj naučnoj, marksističkoj osnovi, objavljeno je takođe i nekoliko dela koja iziskuju, i pored nesumnjivih književnih kvaliteta, principijelnu diskusiju o tematici, ličnostima, metodu i izražajnim sredstvima realizma u poeziji i prozi.

Tom pozitivnom bilansu stvaralačke delatnosti naših književnika treba dodati rad naših mladih pisaca, kandidata Udruženja, koji su svojim radovima, naročito u stihu i u kritici, pokazali relativno visoku umetničku i ideinu spremnost.

Govoreći o aktivnosti članova, Eli Finci je naglasio da je od 78 članova i 14 kandidata ustvari bilo aktivno jedva pola članstva, da je Udruženje većinu svojih akcija sprovodilo sa malim brojem požrtvovanih, svesnih i odgovornih članova, i to skoro bez izuzetka baš onih koji su i kao književnici bili najaktivniji i koji u društvenom i državnom životu imaju najveća i najteža zaduženja.

U referatu se zatim ističe da je kao jednu od osnovnih formi svoje društvene delatnosti, svog učešća u društvenom životu zemlje, Udruženje stalno praktikovalo održavanje književnih večeri, na kojima su književnici, članovi i kandidati, čitali pred publikom ili na radiju svoje književne radove, pesme, pripovetke, reportaže, kritike.

U protekloj godini, ukupno je održano takvih večeri 55. Pored toga, Udruženje književnika priredilo je u Beogradu i unutrašnjosti jedan niz javnih predavanja, na kojima je govoreno o aktuelnim i ozbiljnim temama, ne samo i ne uvek iz oblasti književnosti.

U javnu delatnost Udruženja treba takođe ubrojiti organizovanje proslave 1 maja i Oktobarske revolucije, proslave stogodišnjice »Gorskog vijenca« i proslavu Vuka Karadžića, Branka Radičevića i Đure Daničića i proslavu Otona Župančića.

Održano je, sem toga, i nekoliko međurepubličkih književnih gostovanja. Pored te javne društvene delatnosti, Udruženje je takođe razvilo i unutrašnji rad sa svojim članstvom. U udruženju je u protekloj godini održano 25 sastanaka, plenarnih i sekciskih, kao i sastanaka sa stranim gostima, književnicima iz demokratskih zemalja.

Veliki nedostatak u radu Udruženja u prošloj godini, konstatuje se u referatu, pretstavlja otsustvo tešnjeg kontakta sa mladim piscima, onim koji pokušavaju da rade i koji se razvijaju u »Loli Ribaru«, studentskim književnim organizacijama i srednjoškolskim literarnim družinama.

»Udruženje bi u narednoj godini, naglasio je Eli Finci na završetku svog referata, moralo pojačati, razgranati i jasnije odrediti svoju javnu i internu delatnost, kako bi naši zajednički napori dobili celishodniji karakter i puniji društveni smisao. Sa naglim razvitkom naše zemlje, sa širenjem i produbljivanjem naše nacionalne kulture, u razmerama koje su u našoj istoriji dosad nepoznate, i pred naše književnike i pred našu književnost naše društvo stavljaće sve veće, sve teže, sve odgovornije zadatke u uzdizanju i vaspitanju širokih masa trudbenika. Da bismo mogli savesno odgovoriti tom plemenitom pozivu, o kome su sanjali naši najbolji duhovi od Dositeja do Svetozara Markovića, naše Udruženje mora pojačati svoju delatnost u društvu i svoju internu aktivnost, kako bismo i mi što više doprineli otvaranju puteva ka svetlim vidicima koje nam pruža naša socijalistička sutrašnjica, u koju nas, pouzdane ruke i sigurna pogleda, pobedonosno vodi naš voljeni drug Tito.«

Posle iscrpne diskusije povodom referata Elija Fincija, izabrana je nova uprava u koju su ušli: pretsednik Milan Bogdanović, potpretsednik Jovan Popović, sekretari Oskar Davičo, Milan Đoković i Milivoje Ristić i članovi Eli Finci, Božidar Kovačević, Mladen Leskovac, Milan Dedinac, Tanasije Mladenović i Dušan Kostić.

Glava omladinke s Pruge

Crtež P. Karamatijevića

BOBI U JELADI

Pod nebom Grčke drednoti dime
i spitfajeri jure,
To mister Truman »Bobije« šalje
u rat za spas kulture.
Tamo gdje nekad Bajron i život dade goli
sad Bobi gumu žvaće i sanja svoju Doli.

Oko Olimpa vije se Bobi,
iznad Zevsova trona,
bogove stare obijesno budi
bombom iz aviona.
Sjutra će orden mu dati Truman il možda Skobi,
a Herst atomski članak: »Osvajač Olimpa Bobi«.

Nestašni dečki, Bobi i Tomi
Ikara voze u džipu,
Herkula traže na ring da dođe
a Homer — može u stripu.
Partenon za bar je dobar; još samo to da mogu
da im Atena Palada zaigra golih nogu.

Iz djetinjstva je naviknut Bobi
da dolar drma svijetom,
a onaj ko se ne prodaje,
da gine pod bajonetom.
Zato, za bravom gluvom, ukraj memljiva zida
biće streljani noćas Prometej i Leonida.

I dečko Bobi, k'o juče »naci«,
voli »jezive« scene,
zato po Grčkoj buktinje pali,
živu djecu i žene.
Bobi kulturu brani i za nju diže glas,
ratuje modernom spremom: granate bombe i gas

Bobi, viskijem ojunačen,
nadahnut propagandom,
kreće u brda da obračuna
lično s »crvenom bandom«.
Na kraju — finale tužan — metak mu mozak prosvir'o,
»bobi-stilom« rečeno: Markos ga nokautir'o.

BRANKO ĆOPIĆ

SOVJETSKI SAVEZ

JUBILARNI DANI U MOSKVI POSVEĆENI A. N. OSTROVSKOM

Izvršni komitet Lenjingradskog gradskog sovjeta obrazovao je komisiju za organizaciju proslave 125-godišnjice rođenja A. N. Ostrovskog. U komisiju su ušli istaknuti umetnički i književni radnici.

U Lenjingradu je proslava počela 3 aprila. U pozorištima, domovima kulture i klubovima prikazana su dela velikog dramskog pisca.

Mnoga lenjingradska pozorišta dala su u novoj režiji dela Ostrovskog: Državno akademsko dramsko pozorište »Puškin« prikazalo je »Šumu«; Veliko dramsko pozorište »Maksim Gorki« dalo je dramu »Bez miraza«, a Novo pozorište — »Unosno mesto«. U »Pozorištu mladog gledaoca« održana je premijera »Nije bilo ni groša, a ispao cekin«.

Dvanaestog aprila, na dan 125-godišnjice rođenja velikog dramskog pisca, u pozorištu »Puškina« održano je zasedanje umetnika Lenjingrada. U pozorišnom muzeju otvorena je izložba posvećena životu i stvaralaštvu A. N. Ostrovskog.

PRONAĐEN GROB GRUZINSKOG PESNIKA DAVIDA GURAMIŠVILIA

Specijalna komisija Ministarskog saveta Ukrajine pronašla je grob jednoga od najznačajnijih gruzinskih pesnika — Davida Guramišvilia, koji je umro pre 156 godina u Ukrajini. Naučnici Gruzije i Ukrajine vršili su već više godina naučno-istraživačke radove na pronalaženju mesta gde je pesnik sahranjen. Sada je taj grob pronađen na periferiji Mirgoroda, na jednom starom groblju pored samog puta.

Na grobu Davida Guramišvilia podići će se spomenik, kojim će se ukrajinski narod odužiti gruzinskom stvaraocu genijalnih pesama koje su kroz vekove krčile put prijateljstvu Ukrajine i Gruzije.

ČEHOSLOVAČKA

Umetnička udruženja udaljuju iz svojih redova antidemokratske elemente

Udruženja umetnika u Čehoslovačkoj odlučno čiste svoje redove od antidemokratskih elemenata. Akcioni odbori Sindikata čeških književnika, Sindikata čeških kompozitora i Saveza čehoslovačkih likovnih umetnika isključili su niz članova koji su izneverili narodno-demokratska načela. Iz Sindikata čeških književnika isključeni su dr Bohuslav Brouk, dr Prokop Drtina, Ivan Herben, Zdenjek Lederer, prof. Otakar Mahotka, Mihal Mareš, dr A. C. Nor, Ferdinand Peroutka, dr Karel Pošva, Vaclav Prokupek, prof Jan Slavik, Ivan Suk, Jozef Suhanek, Karel Šelepa, Mirko Ţuma, Eduard Valenta i Jaroslav Žak.

Sindikat čeških kompozitora isključio je do konačnog proveravanja dr Leoša Firkušnia, K. B. Jiraka, J. M. Kvjeta, B. Mikodu, V. Petrželku i F. Spilku.

U okviru kulturnih konvencija potpisanih između Čehoslovačke, Jugoslavije i Poljske, čehoslovačko ministarstvo prosvete obrazovalo je pri leksigrafskom odeljenju Slovenskog instituta u Pragu Biro za slovenske rečnike. Ovaj biro ima zadatak da odmah pristupi pripremnim radovima za izradu češko-poljskog i češko-srpskohrvatskog rečnika. Prema planu, izdaće se takođe češko-bugarski, češko-slovenački i češko-makedonski rečnik.

FRANCUSKA

»Negde u Americi februara 1948«

U svome majskom broju napredni francuski časopis »Europe« objaviće veliku poemu »Hronika Amerike 1948« koju je čileanski pesnik i komunistički senator Pablo Neruda napisao u ilegalnosti. Posle apela koji je iz svoje napaćene domovine uputio svetu i u njemu demaskirao zločinačku politiku diktatora Republike Čile Gonzalesa Videle i njegove klike, Neruda je bio primoran da pređe u ilegalnost. Skrivajući se od policije, pesnik je u ilegalnosti napisao svoju poemu i u njoj izrazio stradanja, borbu i nade svoga naroda. Pesma je datirana — »Negde u Americi, februara 1948«. List »Les lettres francaises« objavio je jedan fragment ove poeme koji se završava stihovima:

Ali moj glas je živ
I moje slobodno srce optužuje,

*** Francuski pesnik Tristan Cara** (Tristan Tzara), koji je 1946, za vreme zasedanja Prvog kongresa književnika Jugoslavije, posetio našu zemlju, objavio je, u poslednjem broju nedeljnog lista »Les lettres francaises«, pesmu pod naslovom »Jugoslovensko proleće«. Kao moto svojim stihovima, koji su napisani u duhu pesama kakve Cara objavljuje već čitav niz godina, pesnik je stavio ove reči: »Na dan 27 marta 1941 pobunio se narod Beograda, primoravajući vladu da odbaci Trojni pakt koji je Nemačka htela da mu nametne. Taj dan bio je preludijum ustanka koji je doveo narode Jugoslavije do pobede nad spoljnim neprijateljima i domaćim izdajnicima.«

RUMUNIJA

Rumunski kulturni radnici — narodni poslanici

Na istoriskim martovskim izborima za Veliku ustavotvornu skupštinu, rumunski narod izglasao je poverenje i mnogim uglednim kulturnim radnicima. Među izabranim članovima ovog najvećeg narodnog zakonodavnog tela nalaze se, pored pretstavnika radnika i seljaka, i poznati naučnici I. Parhon, A. Roseti, književnici M. Sadoveanu, G. Galaktion, publicisti J. Kišinevski, L. Rautu, član Rumunskog narodnog pozorišta N. Atanasiu i drugi.

Izložba savremenih vojvođanskih likovnih umetnika

U Muzeju Matice srpske otvorena je 4 aprila izložba savremenih vojvođanskih likovnih umjetnika. Izloženo je 125 radova, a izlažu 38 umetnika. Od poznatih vajara i slikara izlažu Stevan Bodnarov, Sava Ipić, Paja Jovanović, Milan Konjović, Milivoj Nikolajević, Zora Petrović, Vasa Pomorišac, Uroš Predić, Ivan Radović, Đurđe Teodorović, Stojan Trumić, Milenko Šerban, ovih dana umrli Franjo Radočaj i drugi. Izlažu i trojica Mađara Gabor Almaši, Emil Bob, Šandor Nad. Među umetnicima ima ih desetak mladih koji sada izlažu prvi put.

Izložbu je otvorio Marko Čelebonović, sekretar Ulus-a, a o vojvođanskom slikarstvu je govorio Boško Petrović, književnik. Izložba je otvorena do 25 aprila, a tada će preći u Sombor, Zrenjanin, Suboticu i Sremsku Mitrovicu.

BUGARSKA

Proslava četrdesetogodišnjice Narodne opere u Sofiji

Ove godine se navršava četrdeset godina od osnivanja Narodne opere u Sofiji. U vezi sa proslavom direkcija Opere izdaće specijalan album, a 23 ovog meseca prikazaće se premijera opere »Momčilo« od Ljubomira Pipkova.

*** Povodom proslave Dravske epopeje** bugarske armije priredili su književno veče u Školi za rezervne oficire u Sofiji književnici Mladen Isajev, S. Daskalov, P. Slavinski i Radoj Ralin.

*** Bugarska akademija nauka dodelila je nagrade** u vrednosti po 80.000 leva: Veselinu Georgijevu za knjigu »Partizanske pesme«, prof. Iliji Petrovu za sliku »Septembar 1923 godine« i Veselinu Stojanovu za simfonisku poemu »Krvava pesma«.

*** Vratili su se iz Poljske** posle dvomesečnog boravka bugarski književnici E. Bagrjana, N. Furnadžijev i drugi. Bugarski pisci posetili su Poljsku na poziv poljske vlade i u toku bavljenja obišli su Varšavu, Vroclov, zapadne poljske oblasti, Krakov, Lođ i bivši koncentracioni logor Osvijencim.

*** Izložba sovjetskih slikara** Aleksandra Gerasimova, Sergeja Gerasimova, Aleksandra Dejneke i Arkadija Plastova zatvorena je 28 marta. Izložbu je za dva meseca posetio 246.501 posetilac iz Sofije i unutrašnjosti.

*** O poeziji u 1947 godini diskutovalo se na nekoliko sastanaka Sekcije za poeziju Saveza bugarskih književnika. Referat je podneo Boris Delčev.**

Neostvareni san Kornelija Stankovića

Povodom godišnjice smrti velikog srpskog kompozitora Kornelija Stankovića, koji je umro u Budimu 5 aprila 1865 godine.

Kornelije Stanković, inicijator narodnog stila u srpskoj umetničkoj muzici, prvi srpski profesionalni kompozitor i zapisivač narodnih melodija, odrastao i školovan u Pešti, Beču i Vojvodini, bio je značajna pojava u vreme našeg romantizma ne samo u Srbiji nego i među Srbima u Austro-Ugarskoj. Idejno se formirao u onom kolu mladih ljudi koji su se, okupljeni oko Vuka Karadžića u Beču, oduševljavali idejom oživotvorenja narodne umetnosti i zalagali se za kulturno i političko oslobođenje svoga naroda od austro-ugarske dominacije. Kornelije Stanković je pokušavao da te ideje prenosi u muziku, da svojim delom u toj oblasti doprinese stvaranju onoga što je bila težnja i cilj najnaprednijih njegovih savremenika: istinski narodne i narodu pristupačne umetnosti.

Kornelije Stanković

Ma da nosilac romantičarskog patriotskog zanosa, on nije ograničen na usko lokalno rodoljublje; njega zahvata, još od prvih kontakta sa ruskim ljudima, ruskom muzikom i ruskom literaturom, žarka želja da ode u Rusiju ne samo da bi upoznao izbliza ruske kulturne tekovine nego i da bi Ruse upoznao s našom narodnom muzikom. Sprema se da priredi koncertnu turneju po Rusiji, gde bi, kao pijanista, izvodio naše narodne pesme koje je prikupio, zabeležio i obradio.

Njegov prijatelj sa studija u Beču, ruski oficir K. Aleksić, već 1858 godine iz Petrograda opisuje uslove takvoga gostovanja: »Ja sam uveren da će Vaše plemenito delo ovde i u Moskvi u svim krugovima priznato biti. Na dan gde pozorišta nema, bi Vam upravitelj c. pozorišta jedan od grdni i sjajni ti zdanija za konser ustupio, kako bi družstvo Vaše lepo delo čuti moglo«. U međuvremenu Kornelije Stanković upućuje u Rusiju svoje »Srbske narodne pesme udešene za pevanje i klavir« i one polako prodiru u zatvorene koncertne krugove.

Četiri godine kasnije put u Rusiju još je neostvaren, jer Stanković, sve više mučen tuberkulozom, ne može da podnese tako naporan i dalek put. Predosećajući da se nikada neće ispuniti te njegove nade, on u predgovoru svoje štampane Liturgije piše: »Makar što sam sićušan telom, nadam se da me neće Bog milostivi pre sebi na istinu zvati dok ne vidim bar svekolika pravoslavna sveta i ne poznam ga. A osobito vuče me nešto u Rusiju. Ja mislim da ću tamo mnogo čega naći što će mi pomoći da u delu svome pobedim. Grčku bih i pregoreo, kad bih mogao proći po svim našim krajevima i da mi je doći do Rusije.«

Ali austro-ugarski faktori pažljivo prate razvoj ovog srpskog muzičara, podanika dvojne monarhije koji hoće da se izvuče ispod carsko-kraljevskog okrilja i koji sve intenzivnije pokazuje svoje naklonosti prema Rusiji i ruskoj umetnosti. I zato austriski konzul u Beogradu Borovička 1861 godine izveštava Ministarstvo spoljnih poslova u Beču o napredovanju i značaju mladog srpskog umetnika (akt se nalazi u arhivi Ministarstva u Beču): »U koliko mi je poznato, carsko-kraljevski podanik, Gospodin Kornelije od Stanković je jedini iz srpskog plemena koji se naučno posvetio muzici i nju izabrao za cilj svoga života. U narodu kao što su Srbi, kod koga su plemenite umetnosti i znanja tako daleko zaostali, ova je pojava zaista i suviše interesantna i ja ne smem ni pomisliti na to da je, u punoj poniznosti, posredstvom Ministarstva najponiznije izbliže ne pretstavim Njegovom Veličanstvu Caru.«

Iznoseći dalje zasluge Kornelija Stankovića na umetničkom polju, konzul naročito podvlači da bi imalo zgodan politički efekt kada bi se obratila veća pažnja na ovog srpskog umetnika s time »da on bude najponiznije predložen obziru Njegovog Veličanstva Cara, ali ipak ne mogu a da to ne potkrepim i sa nekoliko motiva političke prirode, uzimajući slobodu da ih sa puno poštovanja i u najneme rodavnijem obliku iznesem Visokom Ministarstvu na rasmatranje.«

Jedan od motiva političke prirode bio je taj što je carsko-kraljevski podanik Kornelije Stanković prikupio srpske narodne melodije svetovne i crkvene, i konzulu »izgleda od političke vrednosti što je taj zadatak izvršio austriski podanik sa nemačkim vaspitanjem« i zato »trebalo bi u istini smatrati kao akt političke uviđavnosti pod sadašnjim okolnostima da se u svemu i svačemu blagonaklono ide na ruku bogoštovlju carsko-kraljevskih Srba i **da se na taj način njihov pogled, odnosno njihovih sveštenika odvrati od Rusije** (kurziv S. Đ.-K.) čija propaganda u religiozno-političkim stvarima, vođena u masi sa promenljivom revnošću, mora izgubiti i u značaju i u suštini u koliko nezavisnost nacionalnog i crkvenog života austriskih Srba raste.«

»Velikodušno« patroniranje kulturnog razvoja Srba u Austro-Ugarskoj bilo je naročito potstaknuto strahovanjem da će Kornelijev rad naići na priznanje i od strane ruskih diplomatskih faktora i tako konzul na kraju potkrepljuje svoju preporuku: »Najzad ja sam siguran da moj ovdašnji kolega, Rus, neće propustiti priliku a da Gospodina od Stankovića ne preporuči carskoj ruskoj vladi koja će, možda, biti sklona da zasluge austriskog Jugoslovena za pevanje istočne crkve odlikuje priznanjem.«

Četiri godine kasnije Kornelije je umro ne ostvarivši svoj san o tome da ode u Rusiju, da se napaja na vrelu ruske kulture i da doprinese međusobnom upoznavanju — a rezultat konzulovih najmilostivijih preporuka za sada nam je nepoznat.

Stana ĐURIĆ-KLAJN

Nekoliko podataka o našim kulturnim vezama s inostranstvom u 1947 i 1948 godini

Koliko je muzički život u Jugoslaviji intenzivan i plodan najbolje svedoče naše koncertne dvorane, koje nisu u mogućnosti da prime svu našu novu narodnu publiku, sve mnogobrojniju i sve privrženiju umetnosti.

Osim redovnih koncerata naših domaćih muzičkih umetnika i muzičkih ansambla, koji su postali neophodni sastavni deo kulturnog života naših radnih ljudi, u većim centrima naše republike sve su češća gostovanja reproduktivnih muzičkih umetnika iz inostranstva. Koncerti uglednih pretstavnika muzičke umetnosti iz inostranstva u našoj zemlji, kao i gostovanja naših muzičara u susednim i prijateljskim zemljama, dobijaju sve veći značaj za produbljivanje kulturne saradnje između naše zemlje i drugih, nama prijateljskih zemalja.

Gostovanja muzičkih umetnika iz inostranstva u našoj zemlji

Koliko su naše kulturne veze s inostranstvom postale žive i intenzivne, najbolje svedoče podaci o gostovanju stranih muzičara u našoj zemlji. U toku 1947 godine u našoj zemlji organizovano je 34 gostovanja reproduktivnih muzičkih umetnika iz inostranstva. Muzički umetnici iz Čehoslovačke, Poljske, Rumunije, Mađarske, Francuske, republikanske Španije, Engleske i Sjedinjenih Američkih Država priredili su prošle godine 169 koncerata po većim gradovima Jugoslavije.

Isto tako, niz koncertnih priredaba poznatih umetnika iz inostranstva održan je u našoj zemlji već u prvim mesecima ove godine. Tokom januara i februara gostovali su u Jugoslaviji češki violinista František Smetana, pianistkinja Laura Ferlan iz Trsta, mađarski dirigent Komor Vilmoš, rumunski dirigent Alfred Mendelson, češki violinista Evgen Prokop, engleski pianista Kendel Tejlor i poljska sopranistkinja Olga Lada. Umetnici iz inostranstva pojavili su se na samostalnim koncertima, na scenama naših opera, kao i na radiu.

Gostovanja naših muzičkih umetnika u inostranstvu

Prošlogodišnja gostovanja naših reproduktivnih muzičkih umetnika u inostranstvu dala su još jednom vidan dokaz o visokoj vrednosti naše muzičke kulture. Naši dirigenti, operski pevači i instrumentalisti imali su u toku 1947 godine ukupno 23 gostovanja u inostranstvu. Umetnici iz naše zemlje: violončelisti Antonio Janigro i Mirko Dorner, operski pevači Anita Mezetova, Stanoje Janković, Aleksandar Marinković, Žarko Cvejić i Nikola Cvejić — Vladin; pianisti Ivo Maček i Dora Gušić, violinist Ivan Pinkava i dirigenti Milan Horvat, Krešimir Baranović i Milan Saks sa uspehom su gostovali u Bugarskoj, Čehoslovačkoj, Rumuniji, Švajcarskoj, Mađarskoj i Poljskoj. U 1947 godini održana je, pored ostalih gostovanja naših umetnika u inostranstvu, i jedna turneja hora Radio-Beograda po Mađarskoj, Poljskoj i Čehoslovačkoj, a jedna grupa od 45 umetnika (folklorna grupa, operski pevači Nada Tončić, Anka Jelačić i Frederik Lupša i violinista Ivan Pinkava), obišla je, u toku duže turneje, razna mesta u Albaniji.

U prvim mesecima 1948 godine gostovali su u inostranstvu (u Čehoslovačkoj, Bugarskoj, Mađarskoj i Rumuniji) jugoslovenski umetnici dirigent Krešimir Baranović, dirigent violinista Ivan Pinkava i operski pevači Josip Gostić, Nada Tončić, Marijana Radev i Laza Jovanović.

Veliki uspesi postignuti na njihovim nedavnim gostovanjima u inostranstvu potvrđuju visoku vrednost naših reproduktivnih muzičkih umetnika.

Naše izložbe u inostranstvu

Tokom prvih meseci ove godine priređeno je u inostranstvu i nekoliko naših izložbi. U januaru otvorena je u Pragu izložba našeg slikarstva i vajarstva XIX i XX veka, koja je krajem prošle godine bila priređena i u Moskvi. U Pragu je ovu izložbu posetilo preko 15.000 osoba. Povodom ove izložbe objavljen je u čehoslovačkim listovima veliki broj osvrta na našu likovnu umetnost. Početkom marta Izložba našeg slikarstva i vajarstva XIX i XX veka prešla je u Varšavu, gde je izazvala najživlje interesovanje kod posetilaca.

U Budimpešti je 7 marta svečano otvorena izložba narodnooslobodilačke borbe i izgradnje nove Jugoslavije.

Izložbu naše knjige i narodnih rukotvorina, koja je priređena u Londonu u januaru ove godine, posetilo je 14.000 osoba. Engleska štampa (listovi »Dejli Vorker«, »Tajms«, »Nju stejtsmen end nejšn« i drugi) posvetila je niz osvrta ovoj izložbi. Prikaz o Izložbi naše knjige dat je i preko londonskog radia.

Naši filmovi i knjige u inostranstvu

U našoj zemlji pre rata nije postojala domaća filmska proizvodnja. Filmska umetnost je kod nas zaista nova tvorevina, rođena u revolucionarnom preobražaju naše zemlje, u novim uslovima naše narodne kulture.

Naši dokumentarni filmovi, prikazani na festivalu u Veneciji, prvi su pretstavili našu mladu filmsku industriju izvan granica naše zemlje. Danas se u inostranstvu već prikazuju prvi jugoslovenski umetnički filmovi. Naš umetnički film »Slavica« poslat je u Čehoslovačku i Mađarsku, a film »Živjeće ovaj narod« prikazuje se u Italiji.

Veliko interesovanje postoji u inostranstvu za našu savremenu književnost, kao i za dela naših starijih klasičnih pisaca. Inostrana izdavačka preduzeća vode pregovore s našim Zavodom za autorsko-pravno posredništvo oko izdavanja dela jugoslovenskih autora. Mnoga su dela već prevedena po književnim listovima i časopisima. Nedavno je zaključen ugovor o izdavanju romana »Nečista krv« od Borisava Stankovića i knjige Oskara Davića »Među Markosovim partizanima« u Mađarskoj, dok će se u Nemačkoj štampati prevod romana »Jamnica« od slovenačkog pisca Prežihova Voranca. Vode se takođe pregovori za izdavanje romana Prežihova Voranca »Požganica« u Austriji.

Ovih nekoliko podataka o našim kulturnim vezama s inostranstvom, ma koliko bili fregmentarni, govore ne samo o velikom interesovanju inostranstva za našu kulturu i za našu zemlju, nego svedoče i o značajnim uspesima i rezultatima koje su postigli naši umetnici.

— POVODOM PREMIJERE »POKOJNIKA« U BEOGRADSKOM NARODNOM POZORIŠTU —

Jedan pokušaj interpretacije Nušića

Milan BOGDANOVIĆ

Novim postavljanjem na scenu Nušićeve komedije »Pokojnik« vršen je jedan zanimljiv eksperiment sa samim Nušićem. Problem kako danas izvoditi Nušića, da li tražiti jednu novu scensku obradu njegove komedije uopšte, i u kome smislu, istaknut je već na dnevni red. Pokušaj sa »Pokojnikom« na sceni Beogradskog narodnog pozorišta prvi je praktičan korak da se to na izvestan način i ostvari. Kao takav, on je nesumnjivo vredan pažnje, i znači rezultat koji treba uočiti, ali koji nameće i neka pitanja na koja je ne manje potrebno osvrnuti se.

Da bi se čitav taj problem mogao pravilno sagledati, treba pre svega utvrditi koje su glavne odlike, koji osnovni kvaliteti Nušićeve komedije. Prvi njen kvalitet je vrlo živa, skoro neobuzdana komika kojom je ona prožeta. Nušić, kao niko u našoj literaturi, kao malo ko u svetskoj komediografiji, raspolaže doista jednim izuzetnim nadahnućem za komični efekt, neiscrpnom maštom da nađe i eksploatiše komični motiv, velikom okretnošću da zaplete komičnu intrigu i da je u komičnome raspletu i reši. Njegov duh nije uvek prvoga kvaliteta, u njemu nema ponekad finesa, on je često sirov i nedozreo, ali je uvek izvor neodoljivog smeha. Takav Nušić je osvojio publiku čistom, nepatvorenom vrednošću svoje komike. Danas se taj njegov kvalitet ne može ni na koji način otstraniti iz osećanja i pojimanja koja publika ima za Nušićevu komediju. To je jedan kvalitet Nušićeve komedije koji danas ne treba potcenjivati. Vedro raspoloženje u kome živi naš današnji svet traži motive da se zdravim smehom i manifestuje. A takav smeh je istovremeno i jedan plemenit odmor od gradilačkih napora svakog našeg čoveka. Zapažena je pojava da naša današnja publika neodoljivo želi da se smejući se zabavi. I ona se doista smeje, u pozorištu, svakim povodom za smeh. I tu potrebu za zabavom u smehu Nušić još uvek može obilato da zadovolji.

Utoliko pre što ta izvanredna mašta Nušićeva za komiku nije prazna od sadržine koja se za stvarnost vezuje. Nušić hoće ponekad da napravi vic smejurije radi, da ga baci kao varnicu, ali uopšte i uglavnom sagledana, njegova komika nije apstrahovana od stvarnosti, nije, dakle, apstrakcija i fikcija, majstorska veština u nekoj vrsti žongleraja duhom. Ona je sva obojena koloritom sredine, ona ima njen dah, njen miris, njen ton, ona je sama sobom uvek jedan podatak o njoj. Redak je motiv kod Nušića koji ne bi nešto prisno, blisko, poznato otkrivao, koji ne bi bio odjek već viđenoga ili čuvenoga, doživljenoga, nečeg čemu smo se već negde i nekad mogli nasmejati. I to je drugi kvalitet Nušićeve komedije. Ona je sva tipični odraz, u komičnome, karakterističnoga u našem čoveku i u situacijama u kojima on može da se nađe. Ona doista razotkriva smešno u našoj sredini do juče. I to smešno koje smo svi zapamtili i od koga tragovi mogu i danas da se prate i nađu, zanimljivo je upravo zato što je tipično naše smešno. I zato Nušićeva komedija može da se spusti do lakrdije, ali se ne srozava u vodvilj, jer je realna.

Osim toga, Nušićeva komedija, smejući se stvarima, neizbežno ih i ismejava, ona kroz komično provlači satiričnu nit, ona nije onako bezazleno smehom razigrana kao što na prvi pogled izgleda, ona, kad više kad manje ima oštru dlaku, ona uvek kritikuje i uvek po malo osuđuje. To je komedija koja intimno odiše nekadanjom srbijanskom atmosferom, ona naročito blisko pojima i oseća srbijanski grad, manji i veći, do Beograda, koji je najčešće predmet njenog sadržaja. Prema tome, ona je u znatnoj meri i satira na Srbiju raniiih vremena i Srbiju u staroj Jugoslaviji, na njen gradski prestonički život, u svima oblicima. Ta satira je mnogo protkana beznačajnim ili malo značajnim motivima koji se vezuju za lične i lično ograničene komične pojave. Ali Nušićeva satira prodire i dublje, zahvata i opštije i značajnije motive javnoga života, postaje u izvesnoj meri socijalna i politička.

Nušić je kroz svoje komedije pretvorio u smešno, pa time izvrgnuo potsmehu i osudi mnogi političko-društveni motiv iz vremena nekadanje Srbije i stare Jugoslavije koji karakteriše društvene odnose i sistem uprave zemljom, režime, ljude u njima, njihove naravi i njihov moral. Od malog birokrate do ministra, Nušićeva galerija tipova na vlasti i oko vlasti je vrlo ispunjena. Tzv. srbijanska demokratija je kod Nušića vidna u naličju. Njene upravne ustanove, od opštinske sudnice do ministarskog kabineta, pružile su Nušiću izvrsne motive, koje on daje u smešnim oblicima ali i sa osetnom gorčinom. Nušić je oštrim okom lovca negativnih pojava zapažao i one koje karakterišu i društveno-ekonomsku stranu samog životnog sistema. Specifični oblik građansko-kapitalističkog poretka nije u Nušiću imao potpuno određenoga kritičara, ali je njegova komedija zato ne manje živa slika naličja sistema. Od malog ćifte do krupnog kapitaliste iz čaršije, od zelenaša do bankara, Nušić je video faktore i osetio njihov teret u javnom i narodnom životu. Od sitnog senzalstva do krupne korupcije, koja se ukorenla u samim vrhovima države i društva, Nušić je video bolesti koje poredak u sebi nosi. Nušić nije bio bez sluha ni za duhovne oblasti života. Prosvetu, školu, kulturu u obliku u kome ih je nekadanja državna i društvena politika uslovljavala i organizovala, Nušić nije mnogo trpeo. Zanimljivo je, isto tako, da nije imao mnogo nežnosti ni za crkvu i religiju. U svim tim oblastima Nušić je nalazio obilnu komediografsku građu i on je te izvore neštedimice crpeo, potkrepljujući motivima otuda komiku svojih komediografskih sadržaja, ali ih i satirički obrađujući.

I ta satirična žica njegovih komedija, taj njihov treći glavni kvalitet, ustvari i pretstavlja ono što je u njima najsadržajnije i najtrajnije. Ona je doduše provučena kroz donje tkivo samih komedija, tako da je skoro maskirana »glancom« komike odozgo. Ali je taj satirični element ipak tesno utkan u čistu komiku, tako da samo u tome spoju komičnoga i kritičnoga znači, vredi i može da utiče. Očišćen od te glazure, izdvojen iz blistavosti spolja koja ga, kroz smešno, čini privlačnim i prihvatljivim, on ostaje razgolićen, kao očerupana šarena ptica. I prestaje onda i da dejstvuje. I upravo ovde i nastaju motivi za diskusiju u pitanju da li treba, i kako, Nušiću davati novi scenski vid.

Po mome mišljenju, tu se ustvari manje postavlja pitanje same Nušićeve komike, koliko problem kako tu zapaljivu materiju na sceni srazmerno primeniti, u kojim granicama je držati. U ranijim godinama, i sve do rata, bila se već utvrdila praksa da se Nušićeva komedija, u kojoj pokatkad ima i vulgarnih elemenata, sasvim vulgarizira, da se pretvori u golu, drastičnu lakrdiju, da se čak i trivijalizira. Kako Nušićeva komedija pruža izobilje efekata glumcu da kod publike »upali«, to su ih glumci i pozorišne uprave sve više i zloupotrebljavali. I kad se danas govori da Nušića treba, u novoj interpretaciji, podići i sadržajnije prikazati, ja mislim da je tu prvenstveno, ako ne i jedino, u pitanju da se njegovoj komici omogući da deluje u svojim prirodnim granicama, onim svojim zdravim i blistavim efektima koji kalorično dejstvuju, ne dopuštajući joj da postane hrana za klovnovske apetite tzv. nušićevskih glumaca.

U novom postavljanju na scenu beogradskog teatra Nušićevog »Pokojnika« ta težnja je jasno i efikasno ispoljena. I to je nesumijiva pozitiva režije. Reditelj (H. Klajn) uložio je sav napor da iskoreni stare navike nedopustljivog lakrdijanja sa Nušićem, i u tome naporu je doista i uspeo. Nušić je izvrstan budilac dobrog raspoloženja i smeha kojim se ono izražava i bez cirkuskih trikova, koji više golicaju ljude na smeh, nego što ga prirodno i spontano izazivaju. Bilo je zato doista ugodno videti kako se komičarske vrednosti izvesnih naših glumaca, očišćene od sumnjivih dodataka nižeg ranga, oslobođene svakog lakrdijanja, podižu na viši stepen i rastu u novi, bolji kvalitet. I tek kroz prikaz koji ostvaruju glumci takvog kvaliteta može da se oseti i pojmi prava i puna vrednost Nušićeve komike. U takvoj glumi, što će reći u takvoj scenskoj stilizaciji, ona dejstvuje svojim čistim elementima, bez šarža, koji je iskrivljuju i pretvaraju u kreveljenje. I u tom pogledu, »Pokojnik« u ovoj novoj režijskoj koncepciji može da se istakne kao primer.

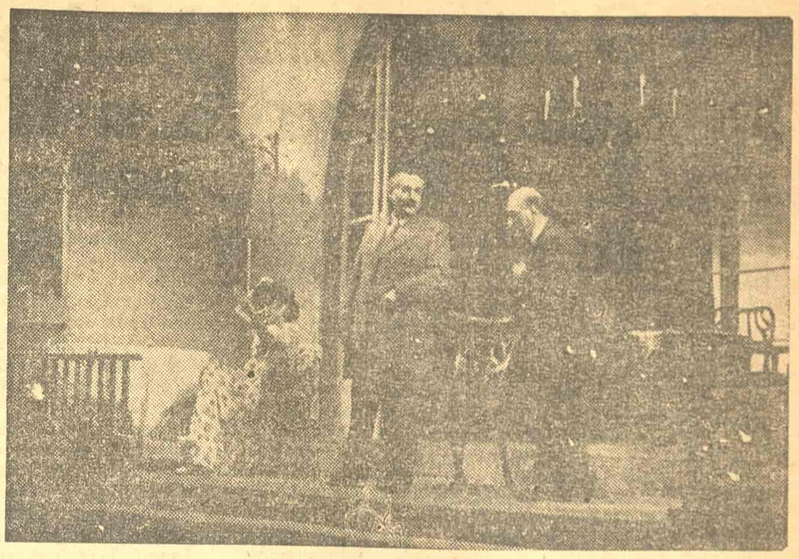

Jedna scena iz »Pokojnika«

Ali ta koncepcija, idući za namerom da spasava Nušića od srozavanja u vulgarnost, ispoljila je i izvesnu težnju ublažavanja same Nušićeve komike. I tu se stvar doista može diskutovati. Reditelj je, prikazujući ovu Nušićevu komediju, očigledno želeo da da njenu pravu vrednost, onaj komični polet kojim je ona prožeta, sekundarno postavi, da bi na prvi plan izvukao ozbiljnije sadržajne elemente koji ispod nje leže. On je hteo da u izvesnoj meri ublaži žive, varničave komične efekte, koji privlače na sebe neposrednu pažnju gledaoca, da bi pred njega istakao ozbiljnost satiričnoga motiva komedije i naveo ga tako da ga primi u punoj njegovoj težini. Ali tu odmah i neizbežno nastaje jedna opasnost: na taj način se Nušićeva komedija, jasno i neophodno, pretvara u izvesnoj meri u dramu, i samim tim najednom postaje siva, mlaka i troma. U slučaju »Pokojnika«, takvo skliznuće u dramu može se vrlo lako dogoditi, jer je to Nušićeva komedija koja je najoštrije satiričnо akcentovana, gde se satira ne oseća kao neka vrsta »kontrabande«, već je bezmalo sama po sebi u prvome planu. U jednome prikazu koji bi to hteo još i da potencira, »Pokojnik« može i neosetno da se pretvori u »Pučinu«, što će reći da se od jedne dobre, trajno žive Nušićeve komedije, preobrazi u jednu od onih Nušićevih drama koje danas doista više ne postoje. Jer Nušić zacelo nije imao ni ton, ni maštu, ni misao za ozbiljnu dramu, koja je, kad se na njoj i okušavao, uvek delovala beživotno, besadržajno, bezuticajno.

Prolog u »Pokojniku«, koji daje apriorno objašnjenje čitavoj intrigi komedije, već je prilično i sam štimovan kao drama. Nušić je to vrlo dobro osetio i zato je u takav prolog uveo jedno izrazito komično lice: jednog Rusa emigranta, neku vrstu famoznoga »Serjože«, da, iako u situaciji koja se skoro tragično nagoveštava, dejstvuje komično i da ne dopusti da gledalac izgubi osećanje da prisustvuje komediji. U današnjem slučaju, reditelj je u prologu svaki komični akcenat te uloge izbrisao, i taj prolog, ovako uozbiljen, doista dejstvuje nenušićevski, kao neka vrsta ibzenovskog teatra bez Ibzena, što će reći, kao kočnica na raspoloženje publike. Po mome mišljenju taj prolog doista pretstavlja izvestan problem u prikazivanju »Pokojnika«. On se oseća očigledno veštački nakalemljen. Osim toga, za mene je on ustvari izlišan. On unapred objašnjava stvari koje kroz dalji razvoj komedije sve i tako postanu potpuno jasne. Prema tome, moglo bi se doista pitati da li je on potreban. U tonu koji mu je dao Nušić, on je za komediju, jako nategnut. U obliku koji je dobio u ovom sada prikazu, on je potpuno suprotan materiji komedije kao takve. Prema tome, ako prolog izaziva neku dvoumicu, ona se javlja u pitanju: da li ga možda ne bi trebalo sasvim brisati. Meni se čini da bi to bilo mogućno, bez štete po celinu komedije i za dobro razumevanje njene intrige, a samoj komediji nesumnjivo u korist. Pretvoriti ga, međutim, u jedan punodramski čin, smatram da nije rešenje koje ide u prilog Nušiću. Prolog na ovaj način od početka daje samoj komediji jedan daleko ozbiljniji ton no što ona to prirodno dopušta, a tempo njene radnje, njen unutrašnji ritam stavlja u »ralenti«, tako da se kretanje komedije sve do kraja, oseća nekako usporenim i otromljenim. I tek u poslednjem činu, gde Nušić, kao u retko kojoj komediji, daje rasplet upravo majstorski živim i dinamičnim ritmom, prikaz se oslobodio onog pritiska kojim ga je prolog opteretio. I tek se tu u punoj meri osetila sva vrednost reditelјeve budne pažnje da Nušićevu komiku odbrani od spuštanja u burlesku. Ona se tek doduše otela od njegovih težnji da je pomalo sputa i obuzda, ali je ni on zato nije ispustio iz ruku, da bi se srozala u lakrdiju.

Prema tome, novo postavljanje »Pokojnika« treba gledati kao ozbiljan pokušaj da se Nušić vrati na scenu u svojim pravim, neiskrivljenim vrednostima. Reditelj je taj problem pravilno shvatio i uglavnom ispravno i postavio. Ali je u primeni svojih shvatanja bio i nešto prestrog. Čuvajući Nušića od zloupotrebe, on ga je pomalo čuvao i od njega samoga. A ovo nije ni potrebno, niti je za Nušića celishodno. Ne treba sprečavati Nušića da svim svojim komediografskim kvalitetima deluje na publiku. On nju zasmejava, ali tim smehom je istovremeno obodrava, razvedrava, životno potstrekuje. Ali kroz taj smeh on joj isto tako kazuje i mnogu tešku i gorku istinu o stvarnosti jednoga vremena, stanja i sredine, o društvenoj stvarnosti bivše Jugoslavije, koju ona, bez tog komičnog i neodoljivo smešnog oblika u kojima ih on servira, ne bi bez izvesne ravnodušnosti, pa i dosade, primila.

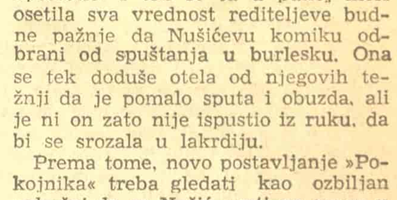

Izložba slikarskih radova jednog češkog umetnika

Vojtjeh SEDLAČEK: Vađenje krompira

U red kulturnih manifestacija neophodnih za međusobno upoznavanje i zbližavanje bratskih slovenskih naroda, spada i izložba slika češkog umetnika Vojtjeha Sedlačeka, koja je ovih dana otvorena u Čehoslovačkoj čitaonici.

Izložene su četrdeset četiri slike, uglavnom grafike, iz raznih epoha umetnikove tridesetogodišnje stvaralačke delatnosti.

Sedlaček voli slobodnu prirodu svoje otadžbine. Svi njegovi motivi uzeti su sa njiva i pašnjaka, ornamentisani skoro redovno živim linijama konja i ljudskih figura. Svi njegovi radovi, kroz koje provejava jedna topla lirska nota, jedna diskretna nijansa romantike, dati su u jednome dahu, sa velikom lakoćom i vrlo vešto. Deluju veoma prijatno i odaju iskusnog majstora, dobrog crtača.

Šteta je jedino što su izložene isključivo trenutne impresije, reporterske pribeleške, bez jasnog odnosa umetnika prema životu, prema čoveku. To su nezavršene skice koje pretstavljaju samo građu za dela više umetničke vrednosti.

I pored toga, izložba slika Vojtjeha Sedlačeka dobro je došla, kao prilog za stvaranje uvida u savremena stremljenja čehoslovačke umetnosti.

B.S.

DISKUSIJA O KNJIŽEVNOSTI ZA DECU

Staro i novo u dječjoj književnosti

Vuk PAVIĆEVIĆ

Naša djeca u narodnoj državi imaju i pravo a i mogućnost da se pod najpovoljnijim uslovima razvijaju kako bi postala budući domaćini države. Literatura namjenjena toj djeci od velikog je značaja za njihov duhovni razvitak, a rad na dječjoj književnosti upravo je zato vanredno odgovoran.

Pisanje i izdavanje knjiga za djecu u novoj Jugoslaviji još je odgovornije nego pisanje i izdavanje knjiga uopšte, jer ta literatura ima udjela u formiranju lika malih građana naše zemlje, tih malih građana koji će upravo i poneti na plećima socijalističku zemlju koju izgrađujemo, a koja je omogućena pobjedonosnom oslobodilačkom borbom.

Nekoliko pionirskih listova i veliki broj knjiga u izdanju državnih preduzeća ubjedljivo dokazuju da se u našoj zemlji pod narodnom vlašću uradilo na dječjoj knjizi više za nepune tri godine nego u staroj Jugoslaviji za dvadeset godina. Pored izdavačkih preduzeća države i masovnih narodnih organizacija, u prvom redu omladinskih, rade još i privatni izdavači. Dok redakcije državnih i omladinskih preduzeća obraćaju pažnju na sadržaj, duh i književni kvalitet knjiga za djecu — a ipak izdaju i knjige koje bi trebalo revidirati, — privatni izdavači izdaju dječju knjigu proizvoljno, po knjižarama se još uvek nalazi znatan broj dječjih knjiga iz perioda stare Jugoslavije, koje su u velikoj većini izdavane prema kulturnoj politici nenarodnih režima, a ne prema potrebama djece za pravom književnošću.

Pretstavnici malograđanske pedagogike i pedologije, a i mnogi pisci koji su pisali i pišu za djecu, htjeli bi da prikažu kako djeci nije pristupačna književnost o stvarnom i današnjem životu, kako djeci treba davati neku »specifičnu« dječiju tematiku, i da mašta ne može imati veze sa savremenom naukom. Međutim, naša današnja djeca ne samo što se pripremaju da nastave izgradnju naše zemlje, ona već danas, sa psihologijom djece, učestvuju u životu naših naroda, osjećaju stvarnost i probleme naše stvarnosti, kao što se strasno interesuju za minulu herojsku oslobodilačku borbu naših naroda. Aktuelna tematika, tematika koja odgovara stvarnom životu naših naroda pa i naše djece, već je našla svoje mjesto u priličnom broju knjiga za djecu. Priče i pjesme o narodnooslobodilačkoj borbi i izgradnji zemlje (Branka Copića, Mire Alečković, Arsena Diklića, Voje Carića i drugih), prevedene i njige o borbama naroda Sovjetskog Saveza, popularne knjige iz nauke (prevod Iljinovih knjiga, »Tajna otečenog prstića« od M. Kubovića, »Putovanje kapi vode« od J. Houšeka i slične) i pored mjestimičnih nedostataka pretstavljaju značajan prilog za pravilno vaspitanje djece. Ipak, ako se broj knjiga ove vrste uporedi sa onima koje obrađuju teme iz bajki, može se konstatovati da pretežu bajke, i to bajke onakve vrste koje su lišene prave inspiracije i sadržaja, a koje ne odgovaraju našoj djeci. Razumije se da bajke uopšte i priče o životinjama ne treba odbaciti. Razumije se da treba razvijati stvaralačku maštu djece. No kakve bajke davati djeci, i na kakvoj osnovi razvijati maštu? Sama izmišljotina još nije poetska bajka, vještačka infantilnost je uvreda za dječju dušu, a mašta koja se ne zasniva na životu nego na preživelim fikcijama nije stvaralačka mašta.

Razumije se da nije dovoljno da se pisac samo prihvati aktuelnih tema, makar i imao dara. Ta tema mora biti umjetnički obrađena, umjetnički istinita i prisna upravo dječijoj duši. Pisac za djecu mora ne samo biti pravi književnik, nego mora poznavati djecu, i to našu djecu, djecu nove Jugoslavije. U bivšoj Jugoslaviji objavljivane su često knjige za djecu od pisaca koje inače niko nije objavljivao, kao da je dječja literatura obavezno niže vrijednosti. A ta malograđanska literatura tretirala je dijete kao biće kvalitativno niže vrste od čovjeka, kao biće s kojim treba razgovarati nekim maloumnim jezikom, prikazivati mu komično i fantastično ono što je ozbiljno i stvarno, kitnjastim i praznim frazama nazivati ono što ima svoje pravo ime. Time se izazivao nestvaran, lažan i štetan odnos djeteta prema stvarnosti. Nije to bilo nikakvo poetiziranje, već, naprotiv, banaliziranje stvarnoga i ljudskoga. Tom malograđanskom maniru i toj bezsadržajnoj šemi nije više mjesto u savremenoj našoj dječijoj literaturi. Djete ni ranije nije bilo onakvo kakvim su ga neki dječji pisci smatrali, a današnje dijete u našoj novoj stvarnosti postalo je drukčije, i pisac mora vrlo ozbiljno da promisli kako da mu priđe.

Čak i naši najbolji pisci za djecu nisu još uvijek našli pravi izraz i pravi stav prema djetetu. A u mnogim knjigama koje izlaze ili se nalaze po knjižarama ima elemenata potpuno tuđih podmlatku naših naroda.

Da se osvrnemo ukratko na neke predratne dječije knjige koje se još povlače po knjižarama i antikvarnicama. Veći dio te literature je toliko slab, a pretstavlja pravu moralnu trulež koju je davno trebalo energično ukloniti kako ne bi trovala zdravu dušu naše djece. Tu mislimo na knjige o »dobrom ponašanju«, na slikovnice i razne avanturističke priče i romane. Evo kakav je moral jedne od tih knjiga. Mala stanična lokomotiva (Čika Andra »Želje male lokomotive«, Beograd god...?), kojoj je dosadilo povlačenje po samoj stanici, htjela bi malo visina, uspona, zelenila i dalekih vidika. Ali prije nego što se osmjeli na put, hoće da vidi kako žive oni koji se nijesu uležali. Velika lokomotiva, koja prolazi hiljade kilometara na pruzi Đevđelija —Ljubljana, kaže da je nesrećna što mora ići na daleka putovanja i vući teret, ali je ipak teši to što je više nesrećna ona koja vuče teret uzbrdo. Signal je »umoran, umoran da mu se već ne živi« jer je uvijek na straži, a most, preko kojega stalno tutnje vozovi, htio bi da skoči u vodu i izvrši samoubistvo. Stanici je život »gorak kao pelin, a duša uvela kao suhi cvet« od tog vražjeg ljudskog meteža. Kud će, šta će sad mala lokomotiva? Pravo u ložionicu, da se tamo zavuče i ostane, jer je vidjela da treba biti zadovoljan onim »što ti je Bog dao«. U naše vrijeme, vrijeme heroizma i savladivanja nesavladljivog, ovakve i tada loše knjige, koje su služile stvaranju pokornih slugu, zaista su nedopustive.

Veći dio slikovnica srećom zauzimaju slike, pa nema mjesta za duge priče i »naravoučenija«, ali ipak ima dosta mjesta za neukusne, glupe i često pornografske stihove. Jer dok su djeca Čika Andre dobra kao anđelčići to djeca u slikovnicama D. T. Vragobe (Mlin, U gol, Četiri godišnja doba) »vole jesti finu, bilo koje vrsti sladku tjesteninu«, ona znaju da »gde pogače ima, tamo je veselje«, ona provode čitavu godinu samo u igri i zabavi, ne znaju za rad. Pogotovu »... pucice zgodne« zabavljaju se »lijepo cijelo prije podne« i pritom sigurno ne vode računa o vremenu kao ni ovaj »pisac« o čistoći jezika.

Nije, mislim, nužno govoriti o avanturističkim romanima i pričama o »egzotičnim« narodima. Namjena koju takve knjige imaju u buržoaskom društvu jasna je: treba djecu uljuljkivati lažnim pričama o životu Indijanaca (»Među Indijancima«, izdanje knjižare »Skerlić«, Beograd,), da se ne bi zainteresovala za stvarni život svoje sredine; treba ih upoznati s »egzotičnim narodima« tako da im bijeda i zaostalost urođenika postane simpatična i interesantna, a ne da izazove u njima osjećanje protesta. Jasno je zašto se u tim knjigama ne govori o raznim sredstvima kojima su preci današnjih »branilaca civilizacije« »civilizovali« američke urođenike. Jasno je, dalje, da knjige o pustolovnim i kaubojskim doživljajima (»Carlstonski zatočenik«, »U balonu iznad divljeg zapada«, »Kauboj« i sl.„ izdanje Vinka Vošickog Koprivnica) mogu samo negativno uticati na djecu. One su tuđe našoj kulturi u kojoj je istina najveća obaveza.

U ovom članku ne mislim negirati sve ono što je u oblasti dječje literature kod nas stvoreno u prošlosti. Za djecu pisali su stihove i takvi veliki pjesnici kao Zmaj i Župančić. Govorim o tipično buržoaskoj književnosti za djecu, koja je preovladavala u periodu između dva rata. No ako bi bilo nerealno zahtijevati od buržoaske literature da bude bliska socijalističkom duhu, ipak se može očekivati od pisaca i izdavača u novoj Jugoslaviji da povedu više računa o novoj stvarnosti i duhu preporođenog naroda... A broj knjiga iz kojih veje zadah negativnog neduha prošlosti još je velik. U nekim se još uvijek osjeća miris kadionice i prst boga, božjih ugodnika i sudbine, i namjera da se preko takvih priča da izvjesna pouka, često je toliko kompromitovana sižeom priče i njenim »junacima«, da ispadne veća šteta nego korist. Takav je slučaj na primjer, sa pričama »Kažnjeni tvrdica« (u zbirci »Slovenske priče narodne« izdanje »Prosveta«, Beograd, 1948) i »Siljan Štrk« (isti izdavač i godina) koje, iako su uzete iz naroda, po mnogim momentima, a naročito po bibliskom rječniku otkrivaju ako ne svoje kaluđersko porijeklo, a ono kaluđersku redakciju. Ovo oživljavanje neba i nebeskih garanta morala u današnjoj našoj literaturi za djecu mi ne možemo smatrati samo kao anahronizam, već kao jedan nesvjesni ustupak društvenom stanju koje je iza nas.

No, dok je »Prosveta« dala mjesto pričama u kojima stradalnici okreću oči k nebu, »Nopok« je, u riječi i slici, prikazao miropomazanika neba — kralja. (Š. Pero, »Mačak u čizmama«, 1947.) Radi pouke da je »prijatno uživati nasleđenu očevinu, al' je bolje posedovat uma svoga imovinu« djeca u ovoj knjizi čitaju o kralju koji udaje ćerku za markiza, pravi poklone u najljepšim odijelima, a podanici ga uvažavaju i ne usuđuju se da dođu u goste tamo gdje je on prisutan.

Da li treba odbaciti bajku uopšte? Ne. Sjetimo se koliko je značaja realista Gorki davao bajci. Ali ima razlike između bajke koja je poetska transpozicija plemenitih želja naroda, sna o sreći, o slobodi, i snazi, i bajke koja glorifikuje klasnu vladavinu i monarhiju.

Ako je unošenje mistike u moralne probleme štetno, misticizam u pričama o narodnooslobodilačkoj borbi svakako je deplasiran. A čak i u priči našeg isticanog i naprednog književnika Skendera Kulenovića »Bajka o Gospavi — sitnoj oskoruši« (u zbirci »Sunčanom stazom«, izdanje Udruženja književnika B. i H., Sarajevo, 1947) jednu od glavnih uloga igraju knjige starostavne »što leže pod zemljom, pod sedamdeset i sedam debelih škrilja«. One su inicijator koji poziva narod da se složi i pruži otpor osvajaču. »U blago se neuko ugledajte, koje se zbija u hrpu pred vukovima« kažu knjige, a glas iz naroda, tražeći smjele borce koji će izvidjeti neprijatelja, viče: »Ko će biti provlačniji od tvora, poskočniji od srne, mudriji od lisice, sitniji od lasice, slobodniji od budale kojoj je more do koljena...« Nema sumnje da je pogrešno pružati djeci mjesta gdje se najsvjesniji borci uporeduju sa budalama koji su »hrabri« zato što nijesu svjesni opasnosti, gdje se izjednačava svjesni heroizam sa [illegible] vim srljanjem u opasnost, starostavne mogu uporediti [illegible] sa stokom, izjednačavati [illegible] votinjsko društvo, to rost, ali tu mudrost ne treba danas davati djeci. No, dok su knjige starostavne tribut nepravilno shvaćenoj fantastici u knjizi za djecu, velika Titova ruka, koja se sa Neretve pruža preko sedam gora i voda i spasava Gospavu ispred čeljusti vukova-Njemaca u istoj priči S. Kulenovića služi kao primjer dobro shvaćene fantastike, jer se u njemu spajaju i poezija i istina. Ne radi se dakle o tome da se iz knjiga za djecu izbacuje svaka fantastika, još manje poezija, već mistika koja nema veze sa stvarnošću; a prava poezija uvijek govori istinu o stvarnosti, iako na svoj način i svojim sredstvima.

Znatno mjesto u našoj dječjoj literaturi zauzimaju knjige o životinjama. Životu i gajenju biljaka posvećena je vrlo korisna i zanimljiva pisana knjiga N. Nadeždine »Čuda na lejama« (prevod s ruskog, »Nopok«, 1947). Iako ne sasvim striktno, knjige o životinjama mogu se podijeliti na dvije grupe: na one čija je osnovna namjena da upoznaju djecu sa životinjama i prirodom u kojoj žive i na one koje govore o životinjama, a pisac misli prvenstveno na ljude. Iz prve grupe kod nas je objavljeno nekoliko knjiga u kojima se prirodni interes djece za životinje zadovoljava koliko interesantnim opisima, toliko i stvarnim, naučnim znanjima. Tu dolaze: Vitalij Bijanki »Šumske novine«, K. Čukovski, »Doktor Jojboli«, Siton Tompson »Vinepeški vuk«, (sve u izdaniu »Nopoka 1947« godine), Prišvin »Lisičin put« (izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske 1946.) i divna Prišvinova zbirka »Priča iz životinjskog svijeta« (izdanje »Prosvete« 1946 god.) itd. Za dječije pisce oduvijek je privlačnu temu pretstavljao duševni život i rad životinja i pišući o njima pisci su često, da bi bili djeci interesantniji, pravili krupnu grešku identifikujući duševni život i rad životinje i čovjeka. Dobra strana pisaca koje smo maločas pomenuli, a naročito Bijankija i Prišvina, jeste, pored ostalog, i to što ne zapadaju u grešku antropomorfiziranja životinje i zoologiziranja čovjeka.

No čim pisac [illegible] da djecu [illegible] nedoglednog razvitka, kao da ih [illegible] osvojio sredstva proizvodnje i na [illegible] epo je misliti o tome, gledajući [illegible] ovoga visa na prva ostvarenja, a još **je lepše pomagati svim silama da tako što pre i bude.**

Gostovanje Makedonskog narodnog teatra u Novom Sadu

Dobro je poznato da se naš pozorišni život odmah posle oslobođenja našao pred čitavim nizom za onaj trenutak nesavladljivih, pa čak ni do danas još u potpunosti savladanih problema i zadataka: sva naša pozorišno-umetnička sredstva i njihove mogućnosti pokazali su se oskudnim pred ogromno naraslim potrebama novoga tempa i obima našega kulturnoga života. Pozorišta su nicala na sve strane, jedno za drugim, a nije bilo načina, pa ni danas još nema načina da se sve njihove potrebe u punoj meri zadovolje i praznine srećno popune. Proređenim kadrom profesionalnih glumaca valjalo je obezbediti ponovni rad svih predratnih pozorišta, a uz njih i velikog broja novoosnovanih državnih, što se sve nije moglo postići bez znatnijega priliva amatera i diletanata. Ako su takve teškoće bile sa glumcima, bilo je daleko teže, pa jeste još i danas sa rediteljima, čiji je broj kod nas bio nedovoljan i u skučenim predratnim pozorišnim neprilikama. Zatim, u jednoj dušmanski, do gola opljačkanoj zemlji valjalo je obnavljati uništene, razvučene i pohabane pozorišne garderobe, i stvarati mnogo potpuno novih. Ni pogodnih pozorišnih zgrada nije bilo u dovoljnom broju. Može se slobodno reći da je oslobođenje naš pozorišni život zateklo u fazi u kojoj je pozorištima, naročito onima van najglavnijih kulturnih centara, nedostajalo skoro sve osim publike željne slobodne reči i svežeg pozorišnog života. Ako je takva situacija bila u većini naših pozorišta u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Hrvatskoj, trostruko teža morala je biti u aprilu 1945 osnovanome Makedonskom narodnom teatru. Opšte teškoće našega pozorišnoga života, zajedničke svima našim republikama, kod Makedonaca bile su pojačane njihovim sasvim izuzetnim prilikama: Makedonci zaista nisu imali ništa, bar na prvi pogled. Pozorišna tradicija im je nedostajala u potpunosti: do osnivanja ovoga pozorišta nije još bilo pozornice sa koje bi se ikada bila čula iz života izrasla makedonska reč. Ni glumaca nisu imali, nikakvih, ni dobrih ni loših; ni dramske literature, ni izvorne ni prevedene; — ničega, dakle, što čini osnovne preduslove normalnog pozorišnog života, jer nisu, naravno, imali ni publike. Čak, nisu imali ni naučno fiksiranog svoga jezika, ni književnog ni scenskog. Pa ipak, od prvoga dana, Makedonci su imali upornosti i ljubavi, mnogo svesti i savesti. Pored svih teškoća, sred kojih je valjalo stvarati zaista sve ispočetka, Makedonski narodni teatar počeo je sa radom, a sada ima za sobom već tri godine delatnosti. Nije nikakvo čudo ako Makedonci hitaju na njegove pretstave i ispunjuju ih do poslednjega mesta. Za njih on odista može biti škola, i ne mala, pa svakako i jeste to.

Njihova turneja po Jugoslaviji, tokom koje su se oni, na svome putu za Zagreb, Ljubljanu, Sarajevo i Dubrovnik, prvo zadržali u Novom Sadu (31 marta, 1 i 2 aprila), omogućuje da se rad toga pozorišta odmeri i sa šireg, manje jednostranog i vanmakedonskog stanovišta, a njihovi rezultati da se rasmotre i u osvetljenju tako različitih sredina kakve su one kroz koje će Makedonci proći. Može im to samo koristiti. Jer iako pojava Makedonskog narodnog teatra po glavnijim kulturnim središtima Jugoslavije ima i mora imati i politički i kulturno-manifestacioni karakter, nemogućno je, ako se pažljivo prati igra te trupe, a da se ne naglase već dosadašnji uočljivi rezultati najmlađega jugoslovenskoga pozorišta. Najzad. put koji je ta mlada trupa prevalila za tri godine rada toliki je, i uspesi koji se iz njihove tri pretstave vide takvi su, da se o njima već sada može, pa i mora govoriti i kritički, bez konvencionalnog iscrpljivanja u isključivim pohvalama njihovome pionirstvu, koje je, kao svako pionirstvo, vrsta heroizma. Verovatno tako misli i rukovodstvo Makedonskog narodnog teatra kada je krenulo na umetnički ovako odgovornu turneju; na takvu zamisao ukazuje i složeni sastav njihova repertoara.

Repertoar im je nesumnjivo reprezentativan: jedan Nušić (»Sumnjivo lice«), jedan Ostrovski (»Unosno mesto«), jedan Gogolj (»Ženidba«). Po njemu se vidi da Makedonci ne beže od teškoća, pre ih traže. Put od folklorne melodrame do ruskih klasika koji su oni prešli očevidno ih ispunjuje verom u sopstvene snage, željom za najvišim pozorišnim ostvarenjima. Njihov stalni i neprekidni uspon i težnja ka višem i najvišem vidljivi su već i u ovakvome sastavu njihova repertoara.

U njihovoj igri skoro podjednako su upadljive i njihove slabosti i njihove vrline; kolikogod ove druge valja respektovati, toliko one prve ne treba prećutkivati. Vrline su im u prvom redu one koje su im omogućile da se u jedinstvenu celinu slije taj kolektiv mladoga sveta oduševljenog za pozorišnu umetnost; možda baš mladost glumaca Makedonskog narodnog teatra omogućuje najpre ovakvu strogu i disciplinovanu slivenost cele njihove družine. Velikoga glumca koji bi se naročito isticao nema u tom simpatičnom ansamblu: sve ambicije i talenti podređeni su vrhovnome principu zajedničkoga rada; sve se povija kao jedna celina. Kod njih je mnogo samoodricanja, i zato mnogo harmonije; mnogo discipline, i mnogo vere u disciplinu. Zatim, mnogo osetnog, skoro seminarskog mira od studija, od proučenosti, od ispitanog. Oseća se da se u ovoj trupi slavna knjiga Stanislavskoga proučavala strasno i pretresala fanatički. Svugde tragovi solidnog, temeljnog rada: za tri godine petnaest premiera, igra se bez šaptača. Stil glume je realistički, dosledan; inscenacija nije uvek takva, ali kada je najuspelija, takva je i ona (drugi čin »Sumnjivog lica«, prvi čin »Unosnog mesta«). U ovome pozorištu sasvim sigurno niko ne veruje u slučajnost, u nadahnuće, i ne računa s njima; znaju se principi, i računa se samo sa njima.

Slabosti su drukčije. One su od dve kategorije. Kada su nošene onim što je neizbežno u mladome pozorištu sastavljenom uglavnom od prvobitnih amatera i dojučerašnjih diletanata — nesigurnošću, nerazrađenošću, krutošću, neinvencioznošću —, one su i tada u maniru, stilu i duhu opštega ideala ove trupe: ne hteti nadvisiti nikoga, pokoriti se opštem. žrtvovati mnogo, ne iskoristiti sve što bi se moglo ako princip nalaže da se ne sme. U takvim trenucima mnogi naš profesionalni glumac ni danas neće odbaciti jevtin efekat, iskoristiće ga sebično i nemilosrdno. Kod Makedonaca nema takvih arlekinijada. Ima padova, ali nema zasenjivanja; pre čak izvestan strah da se i lično izdvoje, do kraja pokažu. Eto, pri kategorizaciji slabosti, ispadaju opet vrline. Vrline i jesu, na kraju krajeva, mnoge odlike koje karakterišu glumačke slabosti makedonskih glumaca: moralna je hrabrost i veliko umetničko poštenje ne činiti se boljim no što jesi, smeti otkrivati i svoje slabosti, ali izdržati uz princip, istrajati uz ideal u koji se veruje i kome se teži.

Druga kategorija slabosti makedonskih glumaca stvar je ozbiljnija. Ona opet izvire iz postulata njihove hudožestveničke glume. Oni su stvari mnogo studirali, probleme obrtali i zagledali sa svih strana, metodički, analitički, hladno i opasno jednostrano. Njihova igra je na mahove mozaički iscepkana, bez vrelog stvaralačkog daha, studena. Oni govore bez mnogo ekonomičnosti: sa dugim, umrtvljenim pauzama, govorom sporim, kao pospanim. Kao da u ovom pozorištu postoji vrsta uživanja od reči kao takve. To osećanje sam imao tokom sve tri večeri. Otkuda to obrtanje reči, naslađivanje njima kao nekom poslasticom, — pitao sam se. Da li je to donela sobom dugo sputavana mogućnost da se makedonska reč izgovara ovako slobodno, svečano, sa rampe, u tekstu optužbe, zajedljive satire, vedre šale? Možda je to.

Od tri pretstave najzanimljivija je bila komedija Ostrovskoga, iako igrana pretromo; stilski najčistija Gogoljeva »Ženidba«; Nušić je ipak bio najčvršći i sa najviše preliva, života i slivenosti. Bile su to prijatne tri večeri. U makedonskom jeziku, onakvom kakvog smo ga čuli sa usana članova Makedonskog narodnog teatra, oseća se još nedovoljna akcenatska ujednačenost, sluti leksička nesigurnost i traganje, ali je fraza neobično meka i melodična, jezik razumljiviji nego što smo očekivali. To je bilo vrlo prijatno saznanje.

Makedonski narodni teatar radi ozbiljno, strasno, sa studijom, kako jedino vredi. To je krupna, ogromna stvar. To je ono čemu se od Makedonskog narodnog teatra mogu poučiti mnoga naša pozorišta.

Mladen LESKOVAC

Omladinka s Pruge
Crtež P. Karamatijevića

Smrt Dragoljuba Gošića

Dragoljub Gošić prešao je u Narodno pozorište u Beogradu u vreme kada je u njemu bila čitava plejada veoma obdarenih glumaca. On je tu zauzeo svoje mesto. Igrao je uloge i u viteškom herojskom repertoaru i u građanskoj drami. Uvek je bio markantan tamo gde je trebalo oživeti likove od autoriteta, sa strogim crtama, likove čvrste volje, one koji ubeđuju snagom svoje sređenosti, koncentracije duha, trezvenosti, logičnosti i razumnosti, koje ne izgaraju svoj život u strastima. Ako je igrao ulogu oca, a takva mu je uloga najbliža bila, to je bio otac patrijarhalnog kova, čija se reč ne poriče, koji nosi u sebi strogo moralan stav u odnosima i prema porodici i prema okolini. To moralističko, kao i rezonersko, bilo je jako izraženo u glumačkom stvaralaštvu Dragoljuba Gošića.

Njegov interes je privlačio nacionalni repertoar. Tu je s najvećom ljubavlju prilazio likovima naše sredine tražeći u njihovim crtama tragove i izraze patrijarhalnog života. Njemu su bila veoma bliska dela Janka Veselinovića, Milovana Glišića, Stevana Sremca; ona dela u kojima je hteo da nađe likove koji su iščezavali sa prohujalim epohama. On se najradije prihvatao režija nacionalnih komada. U režiserskoj obradi nacionalnih komada iz naše prošlosti nastojavao je da sačuva boje i dah starih vremena.

Ako se pregleda sve šta je Dragoljub Gošić igrao u toku svoje glumačke karijere, naći će se veliki niz raznovrsnih uloga kako iz nacionalnog repertoara, tako i iz repertoara svetske dramske literature. On je bio vrlo koristan i vrlo upotrebljiv glumac. On je bio glumac za koga se znalo da neće podbaciti u ulozi, jer je svaku ulogu obrađivao studiozno i vrlo savesno. Njegova odlika i kao reditelja i kao glumca bila je velika savesnost.

Iako je pripadao onom periodu glumačke umetnosti kod nas, u kome je jako gajena patetičnost u reči i gestu, iako su mu naklonosti bile upućene i ibsenovskom teatru i onom teatru koji neminovno mora biti okružen olujama i grmljavinama, on nije zastao na tim svojim naklonostima. Osećao je preporod pozorišne umetnosti, njen razvoj u realizmu i trudio se da shvati savremene realističke metode kako u glumi, tako i u režiji. Gošić je imao velike vitalnosti u radu, i onu marcijalnost koja je bila karakteristična za njegovu glumu pokazivao je i u studiji režije i u poučavanju mladih glumaca. Na radu je njegova prilježnost, marljivost, revnost i zauzimljivost išla do pedantnosti.

Gošić je imao onu klasičnu želju glumaca: da umre na pozornici. Sa slabim zdravljem igrao je tešku ulogu starog Glembaja u Krležinoj drami »Gospoda Glembajevi«. Tu je, u stilu glumačkog perioda kome je pripadao, pokazao opet onu autoritativnost, serioznost, gospodstvenost, one osobine koje su mu bile svojstvene kada je kreirao likove Šekspira i Ibsena. I onu patrijarhalnu težinu i oštrinu, onu mrskost karaktera ljudi starih vremena iz naše sredine, dao je u Hadži-Tomi u »Koštani«, čiju režiju je prihvatio sa pasijom koja je takođe bila njemu svojstvena. Njegove režije Nušićeve »Gospođe ministarke«, Krležine drame »Gospoda Glembajevi« (režirao u zajednici sa Hugom Klajnom) i Stankovićeve »Koštane« stoje na pozornici. On je dao doprinos stvaranju pozorišne umetnosti posle oslobođenja, unevši u to stvaranje svoja velika glumačka iskustva i vrlo živu radnu energiju.

Velibor GLIGORIĆ

Na Pruzi
Crtež P. Karamatijevića

PISMO »KNJIŽEVNIM NOVINAMA«

KULTURNI ŽIVOT SARAJEVA

Brzinom koja je svojstvena poletnom stvaralačkom elanu naših oslobođenih naroda, Sarajevo, kao i mnogi naši gradovi, mijenja svoj izgled. Gdje su bile ruševine i straćare, niču moderne stanbene zgrade, državna nadleštva, ustanove, fabrike; gdje su bili uski pokaldrmisani sokačići, prosječene su široke asfaltirane ulice; gdje su bila stara ograđena groblja procvjetali su dječji vrtovi i parkovi; jednom riječju, Sarajevo se pretvara u veliki, moderni grad.

I tempo društvenog, kulturno-umjetničkog života iz dana u dan postaje sve intenzivniji i brži. Staro, zaostalo ili nedovoljno savremeno, ustupa mjesto novome.

Preuređuju se i preuređeni su mnogi otsjeci Narodnog muzeja, Narodna biblioteka proširuje i upotpunjuje svoj rad, organizujući pokretne biblioteke, koje obilazeći udaljena mjesta doprinose kulturno-prosvjetnom uzdizanju naroda.

Uz državno Narodno pozorište, organizovana je i Državna opera.

Otvaranje Umjetničkog paviljona doprinijeće svakako popularisanju radova likovnih umjetnika. Udruženje likovnih umjetnika broji 11 članova (10 slikara i 1 kipar). Do sad ono je organizovalo šest kolektivnih izložbi, jednu izložbu slika i skulptura privatne svojine i izložbu »Omladinske pruge«, na kojoj su izlagali pored domaćih, svi jugoslovenski slikari i skulptori koji su posjetili Omladinsku prugu.

Svi članovi Udruženja likovnih umjetnika BiH posjetili su i proboravili izvjesno vrijeme na Omladinskoj pruzi i donijeli sa Pruge veći broj slika, crteža i skica, nekoliko kompozicija i reljefkompozicija. Pored toga što likovni umjetnici rukovode Državnom školom za likovnu umjetnost, i nekadanjim otsjekom ove škole koji je pretvoren u Državnu školu za umjetne zanate, većina njih su i članovi uprava raznih kulturno-umjetničkih društava, komisija kao i saradnici državnog izdavačkog preduzeća »Svjetlost«.

Naši likovni umjetnici spremaju se sada za proljetnu izložbu, koja će biti otvorena koncem maja. Za jesen je predviđena velika posmrtna izložba našeg poznatog nedavno umrlog slikara Romana Petrovića.

U slikarskoj školi, kojom rukovode naši umjetnici, priliv učenika se iz godine u godinu povećava.

Predratna privatna Muzička škola pretvorena je u Državnu muzičku školu sa svim predviđenim otsjecima i s velikim brojem učenika iz Sarajeva i unutrašnjosti. U njezinom sastavu je i pripravni muzički tečaj sa 50-60 učenika od sedme do dvanaeste godine starosti, kao i baletski otsjek.

Planom su predviđeni i neki otsjeci na kojima će svršeni učenici Muzičke škole moći da upotpune svoje stručno znanje. To su: nastavni, operski i dirigentski otsjek.

Škola ima i svoj đački orkestar, đački kvartet i pionirski hor.

Dvanaest učenika baletskog otsjeka angažovano je kao baletski ansambl Državne opere.

Nastavnici, muzičari i baletski majstori, istupaju jedni kao soliste na radio-emisijama, na pojedinačnim i kolektivnim koncertima raznih kulturno-umjetničkih priredaba grada, reona, a drugi su angažovani i u Državnoj operi. Uskoro će se u okviru Državne opere prirediti »Baletsko veče« nastavnika baletske škole. U Sarajevu postoje takođe nekoliko kulturnih pjevačkih društava, radio orkestar i operski simfonijski orkestar.

Preduzeće za proizvodnju filmova »Bosnafilm« počelo je sa proizvodnjom filmova krajem 1947 godine i već dosada je izišlo pet mjesečnika i mali film o pruzi Šamac—Sarajevo. Sem toga ovo preduzeće postiglo je veliki uspjeh u popularisanju filmske umjetnosti.

U programu emisija Radio-stanice, koja je otskora podignuta na 20 Kw. sudjeluju naši književnici, muzičari i dramski umjetnici.

Literarna radio-redakcija u svojim emisijama daje kulturnu hroniku, književne priloge, radio-dramu i filmski pregled. Dva puta nedjeljno emituje se književni prilog domaćih i stranih naprednih pisaca. Radio-kulturna hronika prvjenstveno tretira problematiku kulturnog zbivanja BiH, zatim naše zemlje i glavnije kulturne događaje u svijetu. Ovakav program naišao je na povoljan odjek među slušaocima. Nedavno je literarna radio-sekcija upotpunila ove emisije, prenošenjem važnijih članaka književnih listova.

U red boljih emisija Radio stanice, dolazi i radio-drama, koju izvodi radio-dramska grupa, sastavljena od umjetnika Narodnog pozorišta BiH. Dramski repertoar sastavljen je od naših savremenih, sovjetskih, stranih naprednih i klasičnih dramskih pisaca.

Pred bioskopima, Narodnim pozorištem, Operom, koncertnim priredbama, kulturno-umjetničkim gradskim i reonskim priredbama, svakoga dana stoje dugački redovi naroda. Ulaznice je, zaista, vrlo teško dobiti.

Dvorane u kojima se održavaju predavanja uvijek su pune slušalaca.

U Domu kulture I. reona priređeno je nekoliko pojedinačnih i kolektivnih književnih večeri književnika BiH. Na književnoj večeri koja je bila posvećena borbi grčkog naroda čitani su radovi (pjesme, pripovjetke i članci) iz grčke narodnooslobodilačke borbe, prevedeni sa grčkog jezika, kao i jedan odlomak iz knjige Oskara Daviča »Među Markosovim partizanima«.

Ne malo je bilo zanimljivo veče posvećeno polaznicima analfabetskih tečajeva: sami tečajci i tečajke, radnici, radnice i žene iz mahala, čitali su i recitovali odlomke i pjesme naših književnika.

Udruženje književnika BiH i državno izdavačko preduzeće »Svjetlost« u punoj su saradnji. Moglo bi se reći u »stalnoj«, jer su im pored ostalog, i prostorije zajedničke. S pravom se može reći da je »Svjetlost« centar kulturnog i umjetničkog života u BiH. Ovdje se sastaju književnici, slikari, muzičari, naučnici, publicisti i ostali kulturni radnici.

Izdanja »Svjetlosti« štampaju se u srazmjerno velikim tiražima: Najbolja umjetnička ostvarenja, u relativno kratkom roku, doživljavaju dva, tri, pa i više izdanja. Tome mnogo doprinosi i široka propaganda koju »Svjetlost« vrši organizovanjem »Izložbe knjige« u Sarajevu i po unutrašnjosti, otvaranjem filijala u svim važnijim mjestima BiH, ostvarivanjem uže saradnje sa ostalim narodnim republikama, organizovanjem predavanja o knjizi i kombinovanjem književnih večeri sa izložbama.

Državno izdavačko preduzeće »Svjetlost« izdaje i nekoliko biblioteka: »Političku biblioteku«, »Oslobodilački rat«, »Malu biblioteku«, »Medicinski arhiv«, »Iz sovjetske nauke«, »Prirodu i zavičaj« i »Poljoprivrednu biblioteku«.

U »Svjetlosti« su i redakcije nekoliko kulturno-književnih listova: »Odjeka« (književnih novina), »Pregleda«, »Brazde« i »Života i zdravlja«. Van izdanja »Svjetlosti«, osim raznih novina, izlazi i omladinski književni list »Zora«. Oko »Zore« okupljene su sve mlade književne snage BiH.

U okviru kulturno-umjetničkog omladinskog društva »Milenko Cvitković« radi i književna sekcija. Dva puta u sedmici održava se literarni sastanak, na kome omladinci čitaju originalne radove, i drže predavanja iz oblasti književnosti. Osim članova literarne sekcije srednjoškolske omladine, ovim sastancima prisustvuju članovi redakcije »Zora« i kandidati Udruženja književnika. »Svjetlost« je okupila mlade književne snage i njezinom inicijativom u ovogodišnji književni plan ušlo je nekoliko knjiga književnih kandidata, i to: Vladimir Čerkez »Na livadama«, zbirka pjesama (ovih dana izašla iz štampe), Vladimir Dijak, zbirka dječijih pjesama (u štampi), Risto Trifković, zbirka pripovjedaka (u pripremi), »Almanah proze i poezije mladih književnika BiH« (u pripremi), i Risto Tošović zbirka pjesama (u štampi).

Udruženje književnika BiH broji 10 članova i 6 kandidata. Od 1947 do danas, sedam članova Udruženja objavilo je svoje zasebne knjige i jednu zajedničku, »Sunčanom stazom«, posvećenu dječjoj nedjelji. Predviđena je, ali još nije ostvarena, »Knjiga o Omladinskoj pruzi«. U posljednje vrijeme Udruženje pokazuje vidnu aktivnost. Članovi Udruženja održavaju pojedinačna predavanja iz oblasti književnosti i umjetnosti. Uključivši književne kandidate, Udruženje je održalo niz kolektivnih i pojedinačnih književnih večeri po preduzećima, fabrikama, ministarstvima, sindikalnim podružnicama, reonima, odjeljcima, pred studentskom omladinom itd. Održalo je takođe i niz predizbornih večeri u saradnji sa likovnim umjetnicima i muzičarima. Prilikom otvaranja izložbe likovnih umjetnika, priređeno je takođe jedno književno veče. U projektu je obilaženje radničkih, rudarskih i ostalih važnijih mjesta po unutrašnjosti naše Republike.

Otkad je književnik otvorenih očiju, i srcem koje voli čovjeka i slobodu pošao u narod, otkad je počeo da opšti sa masama i da »umije da zapaža zahtjeve što ih postavlja život,« u svom književno-umjetničkom stvaranju on sve više postaje pravi narodni književnik odgovoran pred umjetnošću, svojom zemljom i narodom.

Vera OBRENOVIĆ-DELIBAŠIĆ

BIBLIOGRAFIJA

Svetozar Vukmanović Tempo: **Sest godina Jugoslovenske armije** (referat na svečanoj akademiji u Narodnom pozorištu povodom dana Jugoslovenske armije); **Tridesetogodišnjica Sovjetske armije** (referat na svečanoj akademiji povodom tridesetogodišnjice Sovjetske armije). Izdanje Kulture, Beograd — Zagreb, 1948. Cena 5,50 dinara.

Ivan Goran Kovačić: **Pjesme. Sedma** knjiga sabranih dela Ivana Gorana Kovačića, u njoj su odabrane njegove kajkavske (zbirka »Ognji i rože«) i štokavske pesme, pisane od 1934 do 1942 godine, kao i godine 1943. Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1948. Cena 55 dinara.

Jovan Popović: **Istinite legende.** Sesnaest pripovedaka s motivima iz oslobodilačkog rata. »Savremena književnost južnih Slovena«, izdanje »Kulture«, 1948, strana 279, cena 43 dinara.

Dinko Simunović: **Odabrane pripovetke.** Šest pripovedaka (Alkar, Zlatno zrno, Duga, Đedovska krv, Sirota i Unuk Mićun), u kojima su prikazani junaštvo i snaga hrvatskog seljaka, njegova ljubav prema svemu što je viteško i zdravo. »Jugoslovenski klasici«, sveska druga, izdanje Novog pokolenja, Beograd — Zagreb, 1947.

F. S. Finžgar: **Pod slobodnim suncem.** U ovom romanu o žestokim borbama Vizantije u šestom veku protiv sve jačeg nadiranja slovena na Balkansko Poluostrvo, provejava ljubav slovenačkog pisca prema južnoslovenskim narodima i njihovoj borbi za slobodu i nezavisnost. »Jugoslovenski klasici«, sveska treća, izdanje Novog pokolenja, Beograd — Zagreb, 1947.

Simo Matavulj: **»Uskok«.** U ovom romanu prikazan je život Crne Gore na početku devetnaestog veka. »Jugoslovenski klasici«, sveska četvrta, izdanje Novog pokolenja, Beograd — Zagreb, 1948.

Andersen: **Bajke.** Sabrane bajke velikog danskog pisca, klasično delo dečje književnosti. Prevod Stanislava Vinavera. »Biblioteka pionira«, izadanje Novog pokolenja, Beograd — Zagreb, 1947 god.

UREDNICI:
Jovan Popović i Milan Dedinac

PRETPLATA NA »KNJIŽEVNE NOVINE«
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.

Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.

Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 517.

pokudi, već i da dâ izvjestan životni stav, njegova knjiga može promašiti Takav je, po našem mišljenju, slučaj sa nekim pričama Jelene Bilbije — ona, inače ima izvjesne poezije u evokaciji svoga djetinstva na selu — u knjizi »Briki i druge priče« »Prosvjeta«, 1946 g.). Osnovno što bi trebalo preko ovih nekoliko priča da se kod djece razvije jeste osjećanje potrebe za slobodnim životom. Ali se sloboda, kroz razvoj priče i njen ishod, maglovito pa i negativno definiše kao bježanje iz rđavih odnosa i rđave civilizacije — u prirodu i neko prirodno stanje bez mnogo potreba. Tako, na primjer, sobni mačak Petruša kojega pisac tjera da ostavi kuću u kojoi je obilato živio, odlazi u siromašnu kuću na periferiji i tamo sa sirotinjskim mačkama lovi miševe. Sad mu je život »pun senzacija, zabave i svežine«. Kad je jednom bio u opasnosti da ga uhvati stara gospodarica i odvede bogatoj kući, on je, kao oparen, strugnuo preko taraba i krovova, te je tako spasio — slobodu. Naravno da nije daleko zaključak kako je bolje biti siromah nego bogat. Ideja slobode nije mnogo srećno ilustrovana u »Skoku« ni u glavnoj priči »Briki na manevrima«, jer pustolovine psa Brikia najprije mogu kod djece izazvati naklonost ka nedruštvenosti, ka anarhičnosti. Nekoliko priča sa jasnim i pozitivnim stavom prema socijalnoj tematici (djelimično »Čaplja« i »O lješnicima«) ne mogu znatno izmijeniti utisak da je osnovna crta Bilbijine knjige izvjesna idejna neprečišćenost.

Veći dio knjige napredno orijentisanog pisca Josipa Pavičića »Djeca majke zemlje« (izdanje Omladinskog nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb 1946) ima dvojak cilj: da upozna djecu sa nekim životinjama, a naročito sa šišmišem i ćukom, i da, na veoma zaobilazan način djeca upoznaju svijet i sebe same preko lekcije koje, mjesto Pavičića, đacima daju svojoj djeci šišmiš i ćuk. U toku toga vrlo dugog i nategnutog, herbartijanskog uzajamnog učenja i mučenja djeci će se otkrili da čovjek ima ruke, prave »hvataljke« koje ne miruju od jutra do mraka i um kojim misle, da se u školi, gdje se iz »crnih klupa ispa[illegible] zadah čovjekove mladunčadi« [illegible] i mnogo sličnih [illegible] pri kraju [illegible] rat, da [illegible] ma.

da i o tome treba nešto reći djeci. Evo šta je rekao: »Tata je s drugovima **pobjegao** u šumu da se bori za slobodu...« (str. 127). Ako se svemu cvome doda da u knjizi ima »preraznih životinja«, da se u njoj kaže »unutri« itd., da djeca mogu tamo čitati dosta besmislenih vještačkih infantilnih stihova (»Dirli, darli, dirli, darli kad smo bili sasvim mali i po pijesku čeprkali... Dirli, darli, dirli darli« itd.,) onda je zaista opravdano reći da kriterijum izdavača nije bio visok.

Ako Josip Pavičić upoznaje djecu sa prirodom i čovjekom preko »izlaganja« šišmiša i ćuka, to Sima Cucić (»I Moca hoće da ide u školu«, izdanje Matice Srpske, Novi Sad 1946 g.) koristi dva đaka, Mocu i Mimu, da preko njihove priče prikaže školovanje djece iz siromašne seljačke i gospodske kuće za vrijeme bivše Jugoslavije. Čitalac će moći doznati da se Moca kao siromah teško školovao, da je jedan napredni učitelj volio djecu, a da je učitelj reakcionar uspio sa agitacijom da samo gospodska djeca produže gimnaziju. Ali se i Moca s njima progurao. Gospodska djeca Mocu ne trpe, već mu zagorčavaju život, sve dok se preko jednog pismenog zadatka nije utvrdilo da je vrlo pametan. Tada se mire, a klasne razlike nestaju, čak gospodska djeca daju čast Moci. To je više knjige. Ali, kad se pređe na pojedinosti, onda se mora istaći da u prikazivanju dječjeg života ima toliko grubog naturalizma, retuširanog izvjesnom komikom, da ova knjiga može negativno uticati na mlade čitaoce. Evo primjera. »Tako je brođasti Jožika, koji je imao šaku kao ripida, postao naš punopravni član. Možda je kod te odluke uticalo i to što je on imao lepuškastu rođaku. Vaviku koja nas je sve uzbuđivala... Primetili smo da on (dječak Hipa) uvek nađe da se sakrije oko Vavike. Najradije su odlazili u šupu, na tavan. Tamo je bilo puno sena. Znali su tako da se uvuku da ih ni đavo ne bi našao. Vidi ti Hipu što je momak! Nema šta!, (str. 12 i 15), a Vavika je piljila u Mocu baš kao mačka u žižak (str. 66). Ništa manje neće negativno uticati ni ona, može se reći mnogobrojna mjesta, u kojima se prikazuju tuče između djece raznih narodnosti, krađe trešanja, ili čuvanje straže dok [illegible] kradu, što je jedno te isto, kra[illegible]uruza, ubacivanje pijeska u džepove prolaznika i prišivanje sukanja jedne za drugu, za koje se u knjizi kaže da je **lepa** ali i opasna igra.

Zadatak ovoga članka nije moglo biti detaljno pretresanje cjelokupne dječje literature kod nas. Ali i na osnovu primjera koji su pomenuti možemo tvrditi da i u sadržaju i u formi naše današnje literature za djecu ima i nekritičnosti, i znatnih zaostataka prošlosti, pa i izrazito teških pojava. Zato se problemu dječje literature mora posvetiti mnogo više pažnje i nastojati da naša djeca ubuduće budu po štođena od svih štetnih uticaja a da dobiju u ruke knjige koje će ih potsticati na rad i na stvaranje, na ljubav prema domovini, na oduševljenje prema narodnoj borbi i njenim junacima, i izazivati interes za nauku i prirodu Uvjereni smo da kod nas ima dovoljan broj pisaca koji bi u ovoj oblasti stvaranja mogli imati znatnog uspjeha, no pod uslovom da se ne osione samo na svoj dar, već da temeljno prostudiraju probleme tema i načina obrade dječje knjige. Bogata sovjetska dječja literatura, zatim rasprave i članci sovjetskih i ruskih klasika o dječjoj knjizi poslužiće im kao siguran putokaz. I naši pedagoški časopisi, koji se da sada tako reći nijesu ni bavili pitanjima dječje literature, morali bi doprinijeti raščišćavanju mnogih pitanja, između ostalog i pitanja koje i kakve bajke mogu vaspitno djelovati, kada pouka može biti vaspitna itd.

Ali kako se ovdje radi o poslu koji mora duže trajati, jedna stvar se može i mora odmah preduzeti, naime pojačati budnost pri izdavanju dječje literature. To je mogućno kod izdavačkih preduzeća države i narodnih organizacija. A nasuprot tome, treba obratiti budniju pažnju radu privatnih izdavača, naročito onih koji na tri priče o podvizima engleskih oficira, avijatičara i špijuna izdaju po jednu priču iz naše borbe i borbe naroda Sovjetskog Saveza, a sve to zajedno prikazuju na amerikansko avanturistički način. (Činko »Rus« A. J. Ivković, edicija »Kratka novela«, Beograd 1946 g.) Nema razloga da se trpe busije neprijatelji protiv naše djece i naše kulture.

Glava omladinke s Pruge
Crte[illegible]

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska, broj 7 — Štam parija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.